

Nr 12.

Ankom till riksdagens kansli den 28 april 1939 kl. 5 e. m.

Konstitutionsutskottets memorial angående granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Till konstitutionsutskottet hava på därom hos vederbörande gjord framställning blivit överlämnade de under tiden från och med den 10 januari 1938 till och med den 9 januari 1939 i statsrådet förda protokoll, nämligen över

justitiedepartementsärenden från och med den 11 januari 1938 till och med den 4 januari 1939;

justitieärenden från och med den 28 januari 1938 till och med den 30 december 1938;

utrikesdepartementsärenden från och med den 14 januari 1938 till och med den 4 januari 1939;

försvarsärenden från och med den 14 januari 1938 till och med den 4 januari 1939;

socialärenden från och med den 14 januari 1938 till och med den 4 januari 1939;

kommunikationsärenden från och med den 14 januari 1938 till och med den 4 januari 1939;

finansärenden från och med den 14 januari 1938 till och med den 4 januari 1939;

eklesiastikärenden från och med den 14 januari 1938 till och med den 4 januari 1939;

jordbruksärenden från och med den 14 januari 1938 till och med den 4 januari 1939; samt

handelsärenden från och med den 14 januari 1938 till och med den 4 januari 1939.

Därjämte hava på därom särskilt gjorda framställningar till utskottet överlämnats

dels utdrag av det över utrikesdepartementsärenden den 10 mars 1939 förda protokoll, i vad det avser framställning från konstitutionsutskottet om utbekommande av vissa handlingar,

dels ock utdrag av det över jordbruksärenden den 3 mars 1939 förda protokoll, i vad det avser tillstånd för 1938 års jordbruksutredning att anordna en undersökning av produktionen och företagen inom den inhemska margarinindustrien och eventuellt vissa andra industrier.

Slutligen har från utskottet den 15 februari 1939 framställning gjorts om överlämnande även av det eller de särskilda protokoll, som må hava förts i

statsrådet under år 1938 i Ålandsfrågan samt under hösten 1938 i anledning av den s. k. septemberkrisen. Uppllysning har vunnits, att särskilt protokoli icke förts i något av dessa ämnen.

Till utskottet har jämlikt § 57 riksdagsordningen från andra kammaren remitterats en av herr *Bagge* gjord anmälan om anledning till anmärkning mot statsrådet och chefen för socialdepartementet. Anmärkningsanledningen har omförmälts uti ett till utskottet tillika överlämnat av herr Bagge under-tecknat skriftligt anförande och hänför sig till frågan om beredningen av ärendet nr 3 i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1939 angående egentliga statsutgifter å tilläggsstaten till riksstaten för budget-året 1938/39 i vad detta ärende avser bidrag till flyktingars uppehälle, yrkes-utbildning **m. m.**

A.

Vid den granskning av ovan omförmälda protokoll och protokollsutdrag, som i överensstämmelse med grundlagens föreskrift av utskottet företagits, har anledning icke förekommit att mot någon ledamot av statsrådet till-lämpa § 106 regeringsformen, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.

B.

Granskningen har ej heller givit utskottet anledning besluta någon an-märkning jämlikt § 107 regeringsformen mot ledamot av statsrådet, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.

C.

Vid granskningen av statsrådsprotokollen har utskottet uppmärksammat nedan omförmälda förhållanden, som utskottet ansett sig böra bringa till riksdagens kännedom.

1. I sitt dechargebetänkande nr 22 till 1922 års riksdag framhöll konsti-tutionsutskottet inledningsvis bl. a., att avfattningen av rubrikerna till de i statsrådsprotokollen upptagna ärendena icke alltid skett med tillräckligt an-givande av det väsentliga i de behandlade ärendena. Att sådant angivande bör ske synes icke städse hava beaktats av de tjänstemän inom statsdeparte-menten, som närmast svara för protokollens uppsättande. Det är emellertid av en viss vikt för konstitutionsutskottet vid fullgörandet av dess gransk-ningsuppgift, att större omsorg ägnas åt dessa rubrikers avfattning. Utskot-tet finner sig för den skull böra framhålla önskvärdheten av att ärendenas huvudsakliga innehåll i görligaste mån anges i rubrikerna.

2. Under punkten 2 i femtioårsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för den 4 januari 1939 beslöt Kungl. Maj:t »att i den i § 56 riksdagsordningen stadgade ordning göra riksdagen meddelande i viss fråga av sådan beskaffenhet, som i sagda paragraf avses». Av statsrådsprotokollet framgår sålunda icke, vilken eller vilka frågor meddelandet skulle avse. Utformningen av den förevarande punkten i statsrådsprotokollet står i överensstämmelse med den praxis, som varit rådande allt sedan den berörda grundlagsbestämmelsens tillkomst. Utskottet skulle likvisst med tanke bl. a. på den framtida forskningen finna en ändring i denna praxis önskvärd, så att i statsrådsprotokollet den eller de frågor angivas, som ett meddelande jämlikt § 56 riksdagsordningen avser att belysa.

3. Konstitutionsutskottet riktade i sina dechargebetänkanden till 1930 och 1931 års riksdagar (nr 26 resp. nr 9) erinringar mot att föreskriften i § 8 regeringsformen om att statsrådets samtliga ledamöter, där de icke äga laga förfall, skola övervara alla mål av synnerlig vikt och omfattning, som förekomma i statsrådet och röra rikets allmänna styrelse, icke alltid iakttagits. Av samma anledning gjorde utskottet år 1937 (memorial nr 11) en omförmålan till riksdagen. Under nu förevarande granskningsår hava den 17 och den 30 juni 1938 ärenden av nyssnämnda beskaffenhet avgjorts i statsrådet å Stockholms slott i närvaro av förutom vederbörande föredragande departementschef sex resp. fem statsråd. Sålunda hava vid dessa båda tillfällen beslut fattats om utfärdande av ett flertal allmänna författningar samt vid sistnämnda tillfälle angående undertecknande av flottavtal mellan Sverige, Danmark, Finland, Norge och Storbritannien och angående den huvudsakliga fördelningen av reservationsanslaget å 70 miljoner kronor till försvarsberedskapens omedelbara stärkande.

Vad sålunda anförts har utskottet funnit sig böra för riksdagen
omförmåla.

Närvarande vid besluten under avdelning C: Herrar Hallén, Anton Pettersson, Strömberg**, Gustaf Adolf Björkman, Källman, Björck, Karl August Johanson*, Karl Bodin, Anders Andersson*, Hagström, Hårdin, Fast, Andersson i Ovanmyra, Vougt, Eriksson i Toftered, Hällgren*, Fält*, Hellberg, Nolin* och Annér*.

* Ej närvarande vid justeringen.

** Avstod från att rösta vid avgörandet av ärendet under C 3 och deltog ej i justeringen av detta ärende.

Stockholm den 28 april 1939.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN.

Närvarande vid memorialets justering: Herrar Hallén, Anton Pettersson, Strömberg, Gustaf Adolf Björkman, Sandegård, Karl Bodin, Nils Andersson, Hagström, Hårdin, Söderkvist, Lindskog, Fast, Andersson i Ovanmyra, Vougt, Lundqvist, Nordström i Torshy och Eriksson i Toftered.

Reservationer:

A. Vid särskilda punkter i utskottets memorial.

I.

Vid punkten C 2:

av herrar *Strömberg, Karl August Johanson, Hårdin och Fast*, som ansett skäl saknas för den av utskottet gjorda omförmälan.

Vid punkten C 3:

av herrar *Källman, Karl August Johanson, Hårdin och Fast*, som ansett skäl saknas för den av utskottet gjorda omförmälan.

B. Reservationsvis framställda yrkanden.

a) Anmärkningsyrkanden jämlikt § 107 regeringsformen.

II.*

(Protokoll över justitiedepartementens ärenden den 21 oktober 1938.)

av herr *Mosesson*, som med instämmande av herrar *Öman, Lundqvist och Hellberg* ansett, att utskottet bort anföra följande:

»Den 22 februari 1937 framlade Kungl. Maj:t i proposition till riksdagen förslag till lag angående åtgärder för att förhindra frivilligas deltagande i inbördeskriget i Spanien. Förslaget antogs i oförändrat skick av riksdagen och lagen utfärdades den 5 mars 1937 med ikraftträdande den 7 i samma månad. Efter proposition den 7 maj 1937 gjordes en mindre ändring i lagen utan intresse för förevarande fråga. Lagen skulle gälla t. o. m. den 28 februari 1938 eller den tidigare dag Konungen förordnade. Å överträdelse som begåtts under lagens giltighetstid skulle *jämväl efter utgången av nämnda tid* tillämpas de i lagen meddelade bestämmelserna.

I proposition till riksdagen den 4 februari 1938 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen, att lagen skulle äga fortsatt giltighet t. o. m. den 28 februari 1939 eller den tidigare dag Konungen förordnade. Såsom motiv för lagens förlängande anförde departementschefen allenast, att de skäl, som föranlett Sveriges anslutning till noninterventionsoverenskommelsen syntes påkalla, att lagen finge fortsatt tillämpning. Förslaget godkändes av riksdagen och lagen utfärdades den 25 februari 1938.

* Närvarande vid behandlingen av förevarande ärende: Herrar *Hallén, Anton Pettersson, Strömberg, Björck, Herlitz, Nils Andersson, Anders Andersson, Hårdin, Öman, Söderkvist, Caap, Andersson i Ovanmyra, Mosesson, Lundqvist, Eriksson i Toftered, Hällgren, Fält, Hellberg, Wallentheim och Spångberg*.

Emellertid hade under tiden inom den s. k. noninterventionskommittén i London diskuterats diverse frågor, bl. a. en plan för evakuering från Spanien av icke-spanska medborgare, vilka direkt eller indirekt deltagit i de i detta land pågående striderna.

Under de mycket långvariga överläggningarna angående planens innehåll föreslogs bl. a., att de intresserade staterna skulle överenskomma:

d) att bevilja amnesti åt de av sina medborgare, vilka tjänstgöra hos endera av parterna i Spanien, i fråga om straff, vilka de skulle vara underkastade genom att hava sådan tjänst i Spanien, varvid den tidrymd, under vilken dessa personer skulle kunna komma i åtnjutande av denna amnesti skulle vara en av den internationella kommittén efter rådfrågning av de berörda regeringarna fastställd tidrymd;

e) att stadga ytterligare strängt straff för sådana av sina medborgare, som icke dröge fördel av den under d) ovan omförmälda amnestin;

Efter långvariga förhandlingar antog noninterventionskommittén den 5 juli 1938 en resolution om bl. a. evakuering av de utländska frivilliga. Enligt denna skulle respektive stater bl. a. besluta:

d) att vidtaga alla genomförbara åtgärder för att tillförsäkra att dess medborgare, som direkt eller indirekt deltagit i den pågående konflikten i Spanien (sådana de definierats i §§ 55—57 härovan) icke skola lida något förfång enbart på grund av dylikt deltagande, på villkor att de frivilligt underkasta sig evakuering på sätt föreskrives i § 60.'

Resolutionen kunde emellertid — enligt utrikesministerns uttalande — icke träda i kraft.

Frågan om de frivilligas evakuering synes därefter hava vilat, tills spanske republikanske utrikesministern del Vayo vid folkförbundsförsamlingen i Genève i september 1938 förklarade, att spanska regeringen beslutat att omedelbart, fullständigt och utan hänsyn till nationalitet evakuera alla å regeringens sida stridande utlänningar, inbegripet dem som efter den 16 juli 1936 förvärvat spanskt medborgarskap. Åtgärder för evakueringens genomförande vidtogos därefter under övervakning av en genom förmedling av Nationernas förbunds råd utsedd internationell kommission.

Den 21 oktober 1938 beslöt därefter Kungl. Maj:t på föredragning och hemställan av statsrådet Westman som följer:

I anslutning till planer för hemsändande av utländska frivilliga i det spanska inbördeskriget finner Kungl. Maj:t gott förordna, att den, som efter att före denna dag hava tagit värnning till krigstjänst i Spanien återvänder till Sverige, skall vara fri från åtal för brott varom ovan nämnts.'

Beslutet utgick som cirkulär till rikets domstolar samt åklagar- och polismyndigheterna och intogs i Sv. förf.-samling (1938: 623).

Innan Kungl. Maj:ts förestående beslut fattades, hade undersökningar skett om ett förfarande sådant som det av Kungl. Maj:t beslutade (abolition) vore grundlagsenligt. Det visade sig vid denna undersökning, att de rättslärdes inställning var skiftande, något som ytterligare har understrukits vid genom utskottets försorg sedermera gjorda undersökningar.

Det förefaller utskottet, som om en så viktig rättighet som abolition ej bör anses tillkomma Konungen utan uttryckligt stöd i grundlagen. En sådan rättighet synes ej kunna härledas ur regeringsformen § 27; en motsatt uppfattning skulle i en framtid kunna medföra ej önskvärd konsekvens. Då emellertid åtskilliga auktoriteter kunnat anföras för att Kungl. Maj:ts förfarande varit grundlagsenligt eller åtminstone i överensstämmelse med en under mer än ett sekel visserligen ytterst sparsamt förekommande praxis, önskar utskottet ej i detta avseende göra anmärkning mot vederbörande statsråd, allra helst som lämplighetsskäl kunna anses tala till förmån för Kungl. Maj:ts beslut. Utskottet vill dock understryka, att detta ställningstagande ej är ett uttryck för någon uppfattning hos utskottet, att abolition i sådan form som här meddelats står i god överensstämmelse med grundlagarna.

Utskottet finner emellertid, att Kungl. Maj:ts beslut den 21 oktober 1938 är anmärkningsvärt ur andra synpunkter.

Utskottet anser till en början, att det bort göras till förutsättning för in-
hiberande av åtal, att vederbörande före viss på lämpligt sätt fixerad tidpunkt återvänt till Sverige eller i varje fall för svenska myndigheter förklarat sig villig att vid första tillfälle återvända. En sådan bestämmelse skulle även ha understrukit motivet till åtalsupphävandet, nämligen önskan att på allt sätt underlätta hemförandet av svenska medborgare, som deltagit i de spanska striderna.

Kungl. Maj:ts beslut avser vidare enligt sin ordalydelse allenast svenska medborgare, som under tiden mellan lagens ikraftträdande och den 21 oktober 1938 tagit krigstjänst i Spanien (likgiltigt härvid är på vilken sida i inbördeskriget deltagandet ägt rum). Då lagen angående förbud för deltagande i inbördeskriget i Spanien icke samtidigt upphävts utan automatiskt upphörde att gälla den 28 februari 1939 innebär det sålunda, att åtalsrätt ej efterskänkts gentemot sådana personer, som ev. efter den 21 oktober 1938 börjat deltaga i inbördeskriget. Det är ej säkert, att frågan saknar praktisk betydelse, och det synes utskottet felaktigt att personer, som bryta mot lagen efter sedan Kungl. Maj:t meddelat, att redan begångna överträdelser ej komme att beivras, skola riskera att behandlas strängare än de, som gjort överträdelsen på ett tidigare stadium.

Slutligen vill utskottet framhålla den omständigheten, att, bortsett från den principiella frågan om abolitionens grundlagsenlighet, Kungl. Maj:ts beslut den 21 oktober 1938 synes stå i strid med sista stycket av lagen av den 5 mars 1937. Där medgives visserligen Konungen rätt att förordna, att lagen skall upphöra å en tidigare dag än den 28 februari 1938 resp. sedermera 28 februari 1939, därest Konungen så finner lämpligt. Man har på sina håll härav dragit den slutsatsen, att den större rätten att upphäva lagen

även skulle inom sig innefatta den mindre rätten att förordna om inställande av åtal. Man förbigår då sista punkten i lagen, som stadgar: 'Å överträdelse, som begåtts under lagens giltighetstid, skola *jämväl efter utgången av nämnda tid* tillämpas de i lagen meddelade bestämmelserna.' Härav följer, att även om lagen i sig själv medger Konungen rätt att sätta den ur kraft, den dock uttryckligen kräver, att dess straffbestämmelser skola tillämpas, även om de brott som begåtts under lagens giltighetstid skulle bli möjliga att beivra först efter lagens upphörande. Detta särskilda stadgande borde ha fäst Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på, att ett abolitionsförfarande var direkt stridande mot lagens uttryckliga formulering och att amnesti i stället bort komma till användning. Hela denna svårbedömliga situation hade kunnat undvikas, därest i lagen inrymts rätt för Kungl. Maj:t ej blott att upphäva lagen utan även att inhibera åtal.

Med åberopande av det ovan anförda har utskottet beslutat anmärkning mot föredragande departementschefen, statsrådet Westman, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.»

III.*

av herr *Herlitz*, som med instämmande av herrar *Karl Bodin*, *Hagström*, *Lundqvist* och *Arneberg* anført:

»Enligt lagen den 1 juni 1894 angående tiden för allmänna författningars trädande i kraft skall i Svensk författningssamling införd lag eller annan allmän författning, i vilken icke blivit utsatt viss tid, varifrån den kommer att gälla, eller av vars lydelse icke framgår, att den genast efter utfärdandet länder till efterrättelse, träda i kraft fyra veckor efter den dag, då lagen eller författningen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit.

Detta stadgande giver uttryck åt den viktiga grundsatsen, att lagar och författningar icke böra vinna bindande kraft, förrän de utkommit från trycket och härigenom möjlighet beretts för medborgarna såväl som för det allmännas organ att vinna kännedom om deras innehåll. Lagen låter dessutom i regel en tidrymd av 4 veckor förflyta från det författningen utkommer från trycket till dess den träder i kraft. Den medgiver visserligen, att viss kortare tid utsättes i författningen, ja t. o. m. att den förklaras skola träda i kraft 'genast efter utfärdandet'. Sistnämnda förfaringsätt torde emellertid numera ytterst sällan tillämpas; och endast då särskilda skäl det föranleda, torde ikraftträdande före de fyra veckornas utgång — stundom redan dagen efter den då författningen utkom från trycket — föreskrivas.

På detta sätt tillgodoses bland annat det för en rättsstat väsentliga kravet,

* *Närvarande* vid behandlingen av förevarande ärende: Herrar *Hallén*, *Anton Pettersson*, *Strömberg*, *Sandegård*, *Källman*, *Björck*, *Herlitz*, *Karl Bodin*, *Nils Andersson*, *Anders Andersson*, *Hagström*, *Fast*, *Andersson* i Ovanmyra, *Vougt*, *Lundqvist*, *Nordström* i Torsby, *Arneberg*, *Fält*, *Johansson* i Tväråselet och *Annér*.

att myndighetsakter av olika slag icke skola vinna bindande kraft, förrän medborgarna åtminstone fått möjlighet att bereda sig kännedom om deras innehåll och om möjligt någon tidsfrist för att inrätta sig efter dem.

För att nämnda krav skall tillgodoses fordras uppenbarligen icke blott att författningarna i god tid 'utkomma från trycket', utan även att de distribueras med tillbörlig skyndsamhet. Under alla omständigheter måste det minimikravet uppställas, att författningarna böra vara vederbörande myndigheter tillhanda innan de träda i kraft. I k. k. 4 jan. 1928 ang. Svensk författningssamling 4 § medgives undantag från denna regel blott i det fall att 'särskilda omständigheter' därtill föranleda.

Under den tryckerikonflikt, som ägde rum fr. o. m. den 11 juli t. o. m. den 31 augusti, förelöpte emellertid i nu angivet hänseende avsevärda och påfallande oregelmässigheter. Det inträffade nämligen betydande dröjsmål med avseende å författningarnas distribution. Härom upplyses i en av expeditionschefen i justitiedepartementet till utskottet översänd promemoria följande:

'Enligt ett mellan Kungl. Maj:t och Kronan samt Aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner gällande kontrakt angående tryckning m. m. av Svensk författningssamling har bolaget åtagit sig att för varje årgång mot ett i kontraktet bestämt belopp bland annat verkställa 26 utsändningar till statsmyndigheter m. fl., som med stöd av kungörelsen den 4 januari 1928 (nr 1) erhålla författningssamlingen kostnadsfritt. Skulle ytterligare utsändningar påfordras, skall statsverket ersätta bolaget härför med visst belopp för varje extra utsändning.

Utsändning sker regelmässigt två gånger i månaden; under juni månad beräknas dock fyra utsändningar. Varje utsändning omfattar c:a 8 325 exemplar och tager en tid av omkring fem dagar. Tidpunkten för utsändnings påbörjande måste i viss mån avvägas dels efter vad som i författningssamlingen föreligger utkommet av trycket, dels efter vad som inom närmaste tiden förväntas i trycklov av brådskande natur. Stundom förekommer att en chefsmyndighet — exempelvis generaltullstyrelsen — redan vid tryckningen av en för tillämpningen brådskande författning beställer viss upplaga, som då kan erhållas samma dag, för att därav genast själv tillställa sina underordnade myndigheter och befattningshavare erforderliga exemplar.

Beträffande distributionen under tiden juli—september 1938 meddelas följande. Under den fr. o. m. 11 juli t. o. m. 31 augusti pågående arbetskonflikten kunde bolaget, ehuru givetvis icke i samma takt som vanligt, genom kontorspersonal och förmän utföra sättning av nya författningar. Särskilda svårigheter vållade emellertid det stora förarbete och det bokbinderiarbete, som sammanhänger med utsändning. I anledning härav kunde utsändning icke ske i normal ordning. En under de sista dagarna i juni påbörjad utsändning hade avslutats den 2 juli. Under tiden 5—8 juli verkställdes utsändning av då i tryck föreliggande författningar. Den 28 juli—2 augusti ägde utsändning rum av vissa författningar (jfr nedan). Bolaget kunde vid denna tidpunkt icke medtaga samtliga då utkomna författningar, varför man

nödgades undantaga sådana, vilkas utsändning ansågs minst angelägna. Den 13—17 augusti utsändes de sålunda överhoppade författningarna samt de som senare utkommit. Den 7—10 september verkställdes åter normal utsändning, och den därpå följande påbörjades den 1 oktober.

I avsikt att förekomma svårare olägenheter under tiden för konflikten utsändes från författningssamlingens redaktion den 25 juli följande cirkulärskrivelse:

»Till Herrar Statssekreterare, Expeditionschefer och Lagbyråchefer.

I anledning av pågående arbetskonflikt vid tryckerierna ha vissa svårigheter uppstått för utgivningen av Svensk författningssamling. Sättning och tryckning kan alltjämt ske genom förmän och kontorspersonal hos Norstedts. Däremot kan utsändning av författningarna icke äga rum i full utsträckning. Genom extraordinära åtgärder har utsändning av följande nummer igångsatts, nämligen 480—483, 490—504, 506—512, 530 och 531. Övriga utkomna författningar efter nr 474 kunna för närvarande icke utsändas. Därest någon sålunda icke utsänd författning anses med nödvändighet böra omedelbart tillställas vissa myndigheter eller viss grupp av befattningshavare finnes emellertid den möjligheten öppen att vederbörande departement hos expeditionen av författningssamlingen rekvirerar ett antal exemplar och med egen tjänstepost expedierar dessa.

Stockholm den 25 juli 1938.

Ragnar Kihlgren.»

Vid den partiella utsändning som ägde rum 28 juli—2 augusti vidfogades för mottagarnas upplysning ett (här bilagt) tryckt meddelande från tryckeriet av följande innehåll:

»*Observandum.*

Utsändningen av Svensk författningssamling 1938 nr 475—479, 484—489, 505, 513—529, 532 och 533 har på grund av inträffad arbetskonflikt blivit fördröjd men kommer expediering att ske snarast möjligt.»

Rörande räckvidden och betydelsen av den försening, som ägt rum, må nämnas att under konflikten och omedelbart efter dess avslutning 64 författningar (nämligen nr 475—480, 482—490, 492—513, 515, 516, 518—529, 538, 539, 541, 542—551) synas hava utsänts så sent, att de icke kunnat vara myndigheterna tillhanda före den tidpunkt, då de skulle 'träda i kraft' eller 'lända till efterrättelse'. Förseningen var i åtskilliga fall betydande, sålunda var det 13 författningar som trädde i kraft den 1 juli men utsändes mellan den 13 och 17 augusti. — Bland de författningar, som på nu angivet sätt försenats, kunna nämnas (data inom parentes angivna tidpunkterna dels för ikraftträdandet, dels för utsändandet): k. k. om ändrad lydelse i vissa delar av kung. den 10 nov. 1933 ang. indelning av riket i veterinärdistrikt 17 juni 1938 (nr 476, ändringar beträffande 8 län, 1 aug., 13—17 aug.), k.

stadgan angående nomadundervisningen 17 juni 1938 (nr 479, 1 juli, 13—17 aug.), k. k. ang. tillfälliga ändringar i fridlysningstiderna för vissa djurslag 30 juni 1938 (nr 480, 15 juli, 28 juli—2 aug.), k. k. om ändring i vissa delar av kung. den 20 april 1928 med vissa bestämmelser rörande tillämpningen av förordningen den 26 maj 1922 om luftfart 17 juni 1938 (nr 486, ang. besiktningar och avgifter därför m. m., 15 juli 13—17 aug.), k. k. ang. ikraftträdande av allmänna familjepensionsreglementet för lärare vid statens undervisningsväsende m. fl. 17 juni 1938 (nr 516, 1 juli, 13—17 aug.), k. k. om ändrad lydelse av 2 och 3 §§ kung. den 30 juni 1937 angående reglering av införseln av slaktdjur samt kött och fläsk 30 juni 1938 (nr 527, införselavgift för rökt och saltat hästkött, höjning av införselavgiften för fårkött, 16 juli, 13—17 aug.), k. k. om ändring i vissa delar av kung. den 10 dec. 1937 ang. statsbidrag till avlöning av lärare vid folk- och småskolor m. m. 30 juni 1938 (nr 528, 'länder till efterrättelse' i vissa delar fr. o. m. 1 jan., i andra delar fr. o. m. 1 juli, utsänd 13—17 aug.), k. k. ang. statsbidrag till fraktavgifter för frukt 30 juni 1938 (nr 538, 13 aug., 7—10 sept.), k. k. ang. tilläggspris för mjölk från vissa kreatursbesättningar 21 juli 1938 (nr 539, 13 aug., 7—10 sept.), k. k. med förordnande om införselavgift å havre och majs m. m. 15 aug. 1938 (nr 543, 20 aug., 7—10 sept.) och k. k. med förordnande om införselavgift å kli 31 aug. 1938 (nr 546, 1 sept., 7—10 sept.). Anmärkningsvärt är även ett och annat fall, där ikraftträdandet ägt rum ungefär samtidigt med utsändandet; så t. ex. trädde k. k. angående förbud under viss tid mot ilandförande m. m. av färsk skarp-sill som fångats med trål 21 juli 1939 (nr 540), som 'utkom från trycket' 12 aug., i kraft 9 sept. och utsändes 7—10 sept.; denna kungörelse innehåller bl. a. straffbestämmelser.

Det framgår av denna översikt, att förseningen ingalunda enbart drabbat sådana författningar, som allenast varit av betydelse för en begränsad krets av statens ämbets- och tjänstemän, utan i åtskilliga fall även sådana som bestämt om medborgares rättigheter och skyldigheter gentemot det allmänna eller varit av betydelse för kommunalförvaltningen.

Ur rättssäkerhetens synpunkt äro de oregelmässigheter, som sålunda förelupit, beklagliga. De utgöra ett beaktansvärt exempel på de allvarliga olägenheter, som vissa slag av arbetsinställelser kunna medföra för det allmänna. Det är känt, att samhället dessvärre ofta står maktlöst i sådana situationer. I förevarande fall kunna dock svårigheterna icke hava varit oöverkomliga; det skulle ju också varit i högsta grad oroande om staten verkligen varit ur stånd att lösa en så jämförelsevis enkel uppgift. Det bör erinras, att det icke var författningarnas tryckning utan deras utsändande, som blev förse-
nat. I den mån svårigheterna icke kunde övervinnas genom uppskov med ikraftträdandet, hade det helt visst icke varit ogörligt att, då tryckeriet icke var i stånd att fullgöra vad avtalet innehåller, vidtaga särskilda åtgärder för utsändande i normal ordning. Det må icke invändas, att tiden var alltför kort; det hade nämligen funnits anledning att på förhand — i all synnerhet sedan arbetstvisten blivit akut — överväga erforderliga beredskapsåtgärder.

Det må icke heller invändas, att de extraordinära åtgärder, som bort ifrågakomma, skulle hava ådragit statsverket extra kostnader. Intresset av en regelmässig publicering av allmänna författningar är av en sådan betydelse, att det ej av sådan anledning får eftersättas.

En närmare undersökning av hur gällande ordning i avseende å författningars distribuerande under normala förhållanden verkar, skulle tilläven tyrs giva vid handen, att utsändandet även under sådana förhållanden icke äger rum med den snabbhet, som ur rättssäkerhetens synpunkt framstår som påkallad. Det kan ifrågasättas, om regeln, att utsändande normalt äger rum endast 2 gånger i månaden, tillfullo motsvarar nutidens krav. Förvisso vore denna fråga förtjänt av närmare övervägande. Men insikten om att den nuvarande ordningen törhända är otillfredsställande är icke ägnad att försvaga betydelsen av de erinringar, som här gjorts. Den utgör snarare ett skäl att med alla medel undvika en ytterligare försämring av distributionsförfarandet.

För underlåtenheten att vidtaga särskilda åtgärder i och för utsändande av författningar bär chefen för justitiedepartementet, som har överinseendet över författningssamlingens utgivning, ansvaret.

På grund härav har jag inom utskottet framställt yrkande om anmärkning mot statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt de övriga statsråd, vilka under den tid varom fråga är uppehållit chefskapet för departementet.»

IV.*

(Protokoll över utrikesdepartementsärenden den 20 maj och 21 juli 1938.)

av herr *Hellberg*, som med instämmande av herrar *Gustaf Adolf Björkman* och *Arne Arnemark* ansett, att utskottet bort anföra följande:

»Sedan ministern för utrikes ärendena vid konselj på Stockholms slott den 20 maj 1938 anmält, att han från Amerikas Förenta Staters regering emottagit en inbjudan till svenska regeringen att låta sig företrädas i en internationell kommitté för flyktingsfrågor, vilken skulle sammanträda i Evian den 6 juli 1938, fann Kungl. Maj:t för gott att

dels antaga inbjudan ifråga,

dels förordna utrikesrådet G. Engzell och byråchefen C. A. M. Hallenborg till Sveriges ombud vid sammanträdet i Evian ävensom sekreteraren E. G. Drougge till sekreterare åt ombuden,

dels föreskriva, att fullmakter för ombuden i vanlig ordning skulle utfärdas,

* Närvarande vid behandlingen av förevarande ärende: Herrar *Hallén*, *Anton Pettersson*, *Strömberg*, *Gustaf Adolf Björkman*, *Sandegård*, *Björck*, *Herlitz*, *Karl August Johanson*, *Karl Bodin*, *Anders Andersson*, *Härdin*, *Fast*, *Andersson* i *Ovanmyra*, *Vougt*, *Nordström* i *Torsby*, *Hällgren*, *Arne Arnemark*, *Johansson* i *Tväråselet*, *Hellberg* och *Annér*.

dels slutligen medgiva berörda tjänstemän vissa rese- och traktamentsersättningar m. m.

Någon instruktion för ombuden finnes ej bilagd protokollet ifråga.

I konselj på Särö den 21 juli 1938, femtioårsprotokollet punkt 2, förmälde ministern för utrikes ärendena, att ovannämnda kommitté sammanträtt i Evian under tiden 6—15 juli 1938 och den 14 samma månad beslutit sammankallandet i London av en särskild internationell kommitté bestående av sådana ombud, som må utses av de vid sammanträdet i Evian företrädde regeringarna, och med uppgift att säkerställa fortsättandet och utvidgningen av arbetet vid sammanträdet, samt hemställde, att Kungl. Maj:t måtte

dels utse sändebudet i London, envoyén B. G. Prytz, och, vid förfall för honom, legationsrådet vid beskickningen i London S. H. Pousette till Sveriges ombud i sistnämnda kommitté,

dels förordna utrikesrådet G. Engzell att, i fall av behov enligt ministrernas för utrikes ärendena bedömande, i nämnda personers ställe tjänstgöra såsom ombud i kommittén,

dels ock medgiva berörda tjänstemän vissa rese- och traktamentsersättningar m. m.

Kungl. Maj:t beslöt i enlighet med vad ministern för utrikes ärendena sålunda hemställt.

Ej heller i detta fall finnes någon instruktion för ombuden fogad till protokollet.

Ändamålet med konferensen i Evian angavs i den inbjudan, som Amerikas Förenta Staters minister i Stockholm å sin regerings vägnar den 24 mars 1938 tillställt ministern för utrikes ärenden, vara att underlätta politiska flyktingars utvandring från Österrike och 'antagligen' även från Tyskland. Ministern uttalade, att det vore hans regerings tanke, att representanter till konferensen borde utses av berörda inbjudna regeringar under förutsättning av att finansieringen av den ifrågavarande nödtvungna emigrationen skedde genom privata organisationer inom respektive länder och att intet land skulle förväntas mottaga flera emigranter än som där redan gällande immigrationslagstiftning tillät eller utsätts för någon begäran om utvidgning av densamma.

Förenta staternas' initiativ i frågan avsåge icke heller att på något sätt utgöra något hinder för eller någon inblandning i det arbete, som redan igångsatts i flyktingsfrågan av internationella arbetsbyråer eller andra redan existerande hjälporganisationer. Det hade föranletts av insikt om nödvändigheten av en snabb lösning av problemet genom samverkan mellan regeringarna för att undvika en vidare spridning av mänskligt lidande.

I skrivelse den 16 juni 1938 meddelade amerikanske ministern vissa mera preciserade upplysningar om ämnet för kommitténs överläggningar. De överensstämde nära med ett av kommittén sedermera antaget arbetsprogram, omfattande följande fem punkter:

1. Att överväga vilka åtgärder, som kunde vidtagas för att underlätta bosättningen i andra länder av politiska flyktingar från Tyskland, inklusive Österrike.
2. Att överväga vilka omedelbara hjälpåtgärder, som kunde vidtagas för att bispringa särskilt ömmande fall. I detta samband skulle regeringarna till strängt förtrolig information lämna redogörelser rörande varje deltagande lands invandringslagstiftning och praxis samt uppgift å vilket antal samt vad slags immigranter vederbörande land vore berett mottaga.
3. Att överväga om godtagbar legitimationshandling för flyktingar, saknande i normala fall erforderliga handlingar.
4. Att överväga bildandet av ett permanent organ av regeringsombud för att studera problemet på lång sikt.
5. Att utarbeta en resolution, innefattande rekommendationer till de deltagande regeringarna etc.

Bland de till konstitutionsutskottet på därom särskilt gjord framställning överlämnade handlingarna märkes en promemoria av följande innehåll:

'P. M.

Enär inga konkreta underrättelser kunnat inhämtas om vad som skall förekomma vid konferensen i Evian hava några instruktioner för ombuden icke kunnat fastställas.

Vid statsrådsberedning den 29 juni 1938 hava följande riktlinjer för ombudens verksamhet lämnats:

Ombuden böra verka för genomförandet av en internationell verksamhet under samarbete med Nationernas förbunds flyktingorgan för lösande av det föreliggande flyktingproblemet, därvid bör framhållas nödvändigheten av att åtgärder jämväl vidtagas för lösande av det europeiska judeproblemet i sin helhet.

Därest konkreta förslag framkomma, till vilka ombuden hava att taga ställning, böra instruktioner inhämtas.'

Utskottet anser att åtskilliga av de i inbjudan och i senare skrivelser angivna frågorna givits så konkret form, att ett avgivande av instruktion från Kungl. Maj:ts sida varit ej blott möjligt utan även lämpligt. Utskottet delar sålunda ej den uppfattning som finnes återgiven i första punkten i ifrågasvarande P. M. Även om där angivet skäl till utebliven instruktion från Kungl. Maj:ts sida för konferensen i Evian skulle vitsordas, är det icke bärande, då det är fråga om instruktion för representanterna vid londonkommittén. De frågor, som där skulle komma till behandling, voro väl kända efter konferensen i Evian.

Utskottet har vidare iakttagit, att ifrågasvarande P. M. ger instruktion för ombuden avseende 'nödvändigheten av att åtgärder jämväl vidtagas för lösandet av det europeiska judeproblemet i dess helhet'. Försåvitt utskottet

kan finna, innebär detta en instruktion för ombuden att gå längre än i inbjudan avsågs.

Utskottet, som ej avser göra någon invändning ifråga om det materiella innehållet i promemorians instruktioner, önskar dock framhålla, att flyktingfrågan såsom varande en fråga av största vikt, i hög grad tilldragit sig svenska folkets uppmärksamhet och intresse. Det synes därför utskottet ha varit önskvärt, att instruktioner för ombuden fastställts av Kungl. Maj:t. Även om man är beredd att i många frågor tillerkänna hans excellens ministern för utrikes ärendena större handlingsfrihet än övriga statsråd, vittnar dock tillkomsten av detta skriftliga beslut av statsrådsberedningen, att hans excellens i förevarande fråga ej önskat ensam taga ansvaret. Men just tillkomsten av detta ovanliga dokument från statsrådsberedningen, vilken ju saknar befogenhet att fatta beslut eller meddela föreskrifter, borde erinrat vederbörande om, att den föreliggande frågan var av karaktär att höra under Kungl. Maj:ts beslut.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet funnit sig böra besluta anmärkning mot hans excellens ministern för utrikes ärendena, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.»

V.*

(Protokoll över socialärenden den 10 juni 1938.)

av herr *Hellberg*, som med instämmande av herrar *Karl Bodin* och *Nolin* ansett, att utskottet bort anföra följande:

»Inom Degerfors kommun i Örebro län fanns före den 10 juni 1938 ett municipalsamhälle, benämnt Jannelund. Samhället hade en folkmängd av 1,345 invånare (kommunen i sin helhet hade 5,570 invånare).

Genom resolution den 8 december 1936 hade länsstyrelsen i Örebro län förordnat, att ordningsstadgan för rikets städer samt vad i hälsovårdsstadgan och brandstadgan är föreskrivet för stad skulle i tillämpliga delar gälla inom ett invid Jannelunds municipalsamhälle beläget område om 133.2318 hektar av hemmanen Bottesbol och Strömsnäs i Degerfors socken.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 mars 1937 underställde länsstyrelsen sin berörda resolution Kungl. Maj:ts prövning samt avgav förslag till huvudgrunder för bringande till verkställighet inom samhället av ordningsstadgan för rikets städer samt hälsovårdsstadgans och brandstadgans föreskrifter rörande stad m. m.

Skrivelsen remitterades till medicinalstyrelsen och därefter till ortnamnskommissionen, vilka avgåvo utlåtanden den 31 maj 1937 resp. 17 augusti

* Närvarande vid behandlingen av förevarande ärende: Herrar *Hallén*, *Anton Pettersson*, *Strömberg*, *Gustaf Adolf Björkman*, *Sandegård*, *Källman*, *Björck*, *Karl August Johanson*, *Karl Bodin*, *Hagström*, *Hårdin*, *Fast*, *Andersson* i Ovanmyra, *Vougt*, *Mosesson*, *Eriksson* i Toftered, *Hällgren*, *Fält*, *Hellberg* och *Nolin*.

1937. Sistnämnda utlåtande inkom till socialdepartementet den 18 augusti 1937.

Först den 10 juni 1938 kom Kungl. Maj:ts beslut med bifall till framställningen. Enligt socialdepartementets expeditionslista expedierades Kungl. Maj:ts beslut till länsstyrelsen först den 30 juni 1938. Då röstlängd för kommunala val skall vara upprättad senast den 30 juni, kom dröjsmålet med ärendets avgörande hos Kungl. Maj:t, ytterligare tillspetsat genom dröjsmålet med expedieringen av beslutet, att omöjliggöra upprättandet av röstlängd avseende hela det nya municipalsamhället. Detta medförde i sin tur framställning från Degerfors municipalsamhälle om särskild Kungl. Maj:ts åtgärd för undanröjande av den olägenhet, som skulle uppstå för de vid sammanslagningen nytillkommande medlemmarna i det nya municipalsamhället, vilka ej skulle bli röstberättigade men väl skattepliktiga i det nya municipalsamhället. För den mycket svårbedömliga och invecklade situation, som här uppstod, finnes närmare redogjort i Förvaltningsrättslig tidskrift 1938 häfte 4 (sid. 259). Kungl. Maj:ts beslut blev, att år 1938 municipalfullmäktige för Degerfors municipalsamhälle skulle väljas allenast för år 1939 samt att sistnämnda år nytt val av municipalfullmäktige skulle för tiden därefter verkställas i den ordning som är stadgad för det fall, att val sker första gången.

Detta Kungl. Maj:ts beslut innebar sålunda, att över 400 röstberättigade personer vid detta första val av municipalfullmäktige blevo berövade sin rösträtt.

Utskottet önskar ej göra någon erinran mot Kungl. Maj:ts sistnämnda beslut, som meddelades av tillförordnad regering den 26 augusti 1938. Där emot finner utskottet det anmärkningsvärt, att så lång tid behövt förflyta från det sista handlingen inkom den 18 augusti 1937 och till dess ärendet den 10 juni 1938 avgjordes av Kungl. Maj:t. Även om övertygande skäl skulle kunna anföras för detta dröjsmål på grund av arbetsanhopning eller annat, synes det dock som om vid ärendets avgörande den 10 juni uppmärksamheten bort vara riktad på nödvändigheten av omedelbar expedition av ärendet för möjliggörande av vederbörande röstlängds upprättande. Man hade då undvikit att beröva de nya municipalsamhällsmedlemmarna deras rösträtt.

På grund av det dröjsmål, som förekommit med ärendets avgörande och beslutets expediering, har utskottet beslutat anmärkning mot chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.»

VI.*

(Protokoll över socialärenden den 8 juli och 12 augusti 1938.)

av herr *Lundqvist*, som med instämmande av herrar *Gustaf Adolf Björkman*, *Herlitz*, *Karl Bodin* och *Lindskog* ansett, att utskottet bort uttala följande:

a)

Angående lån till aktiebolaget Junoförlag.

Efter vissa förberedande undersökningar uppdrog chefen för socialdepartementet, jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 8 oktober 1937, åt civilingenjören E. Bosæus samt arkitekterna S. Wallander och G. Heimbürger (den s. k. exporthuskommittén) att biträda vid utredning rörande möjligheterna för ökad avsättning av svenska trähus på exportmarknaden samt rörande åtgärder för rationellt utnyttjande till arbetslöshetens bekämpande av de nya arbetstillfällena, som kunde vinnas genom sådan export.

I ett den 2 april 1938 avgivet betänkande anförde *exporthuskommittén*:

'Av tidigare utredningar har framgått, att kapaciteten hos nuvarande företag i branschen icke alls medger exportförsäljning i sådan skala, som härvid är att räkna med. Under den årliga byggnadssäsongen motsvarar denna kapacitet i stort sett blott den inhemska marknadens behov. För den överskottskapacitet, som finnes under vintermånaderna, kan svårigen ordnas försäljning på en marknad, där efterfrågan är ungefär lika stor året runt. Tyngdpunkten av tillverkningen för export måste därför läggas på en för sådan marknad särskilt avsedd fabrik. Genom samarbete med de för inhemska marknad sedan gammalt intresserade företagen kan emellertid en för alla parter fördelaktig utjämning av tillverkningen och ökning av försäljningen ernås. Ur social synpunkt är den därmed följande utjämningen av arbetstillgången vid de äldre företagen givetvis värdefull.

Såsom förläggningssort har ansetts böra komma i fråga blott samhälle med ännu kvarstående avsevärd arbetslöshet. Det faller av sig självt, att industriekonomiska synpunkter, särskilt i avseende på virkestillgång och kommunikationer, därjämte måste vederbörligen beaktas.

På dessa grunder har endera av städerna Uddevalla och Vänersborg ansetts böra förordas bland det flertal orter, som varit föremål för kommitténs överväganden.

Kommittén har ägnat ingående uppmärksamhet åt frågan om råvarutillgången. Sålunda har ej blott inhämtats de upplysningar, som stått att erhålla genom vederbörande skogsvårdsstyrelser och revirförvaltare. En i virkesuppköp förfaren person har på kommitténs uppdrag också rest över de skogsområden, som ansetts vara av intresse för nyanläggningen samt från skogs- och sågverksägare, trävaruhandlare m. fl. samlat uppgifter om de lokala virkesresurserna. Den sannolikt disponibla råvarumängden i upp-

* Närvarande vid behandlingen av förevarande ärende: Herrar *Hallén*, *Gustaf Adolf Björkman*, *Källman*, *Björck*, *Herlitz*, *Karl Bodin*, *Anders Andersson*, *Härden*, *Anderberg*, *Persson*, *Söderkvist*, *Andersson* i Igelboda, *Lindskog*, *Fast*, *Mosesson*, *Lundqvist*, *Nordström* i Torsby, *Nilsson* i Göteborg, *Johansson* i Tväråselet och *Wolgast*.

landet till ovannämnda båda städer har ansetts vara tillräcklig för en anläggning av sådan storlek, att räntabiliteten enligt föreliggande beräkningar blir tillfredsställande. Däremot svarar denna virkestillgång icke emot de verkligt betydande avsättningsmöjligheter för trähus. som, åtminstone såvitt hittills kan bedömas, torde visa sig finnas i den mån marknaden hinner att genomarbetas. Då städernas ifråga virkesfångsområden delvis äro gemensamma, lärer en framtida utveckling av exporthustillverkningen böra ske annorstädes än i västkustlandskapen. Av såväl ekonomiska som sociala skäl torde lokalisering till Norrlandskustens sågverksdistrikt då böra övervägas.

Anläggningens kapacitet har med hänsyn till virkestillgången ansetts böra begränsas till 1,000 hus årligen vid enskiftsdrift. Husens storlek motsvarar då en genomsnittlig virkesmassa av c:a 1,375 kbf per hus. Anläggningsskapitalet kalkyleras därvid till 900,000 kronor och rörelsekapitalet till 2,100,000 kronor, det sammanlagda kapitalbehovet skulle alltså bli 3,000,000 kronor. I detta ingår dock icke inköpspris för tomt eller kostnad för tomstens planering. Beträffande sannolika försäljningspris för husen ha samstämmande uppgifter erhållits vid marknadsundersökningen. Dessa pris medgiva tillfredsställande förräntning efter vederbörliga avskrivningar.

I friherre Bondes bilaga till denna skrivelse (här ej medtagen) redogöres utförligt för fullföljandet under vintern 1937—38 av tidigare marknadsundersökning. Arbetet har under nämnda tid koncentrerats på Skottland och lett till ingående och till stor del löftesrika förhandlingar med ett fyrtiotal statliga och kommunala myndigheter. Undertecknade Bosæus och Wallander ha under resa sistlidna mars månad beretts tillfälle att direkt taga del av trähus-exportens möjligheter. Därvid ha sammanträffanden med ett antal myndighetspersoner och andra intresserade i Glasgow och Edinburgh bekräftat friherre Bondes gynnsamma uppfattning om dessa möjligheter. Vid konferenser i London har framkommit, att vissa betydelsefulla avsättningsområden utöver tidigare uppmärksammade sådana torde förtjäna närmare undersökning.

Å andra sidan ha undertecknade funnit, att upparbetandet av ifrågavarande marknad av ett flertal anledningar icke kan ske utan betydande tidsutdräkt, varjämte risken för oförutsedda svårigheter givetvis påkallar försiktighet. Då Sveriges exportkapacitet, såsom ovan framhållits, för närvarande är såväl till kvalitet som tid av året ganska begränsad och då en för exporten särskilt byggd fabrik först om c:a ett år kan beräknas vara i full verksamhet, synes dock en relativt långsam utveckling av försäljningen närmast vara önskvärd.

Exportförsäljningen synes böra organiseras i samarbete emellan samtliga större svenska tillverkare. Önskvärt vore givetvis, om sådant samarbete i likhet med vad redan skett inom andra träförädlingsindustrier kan utsträckas till de nordiska grannländerna. Ekonomiskt skulle samarbetet väsentligt höja konkurrenskraften genom ökade möjligheter till standardisering samt minskade totala försäljningskostnader. Det nya företag, som kommittén föreslår här nedan, avses ju inriktat på exportmarknaden, medan de äldre företagen i Sverige och övriga nordiska länder väl alltjämt som hittills torde räkna med hemlandet som viktigaste avsättningsområde. Det synes därför böra bli till alla intresserades gagn, om det nya företagets engelska försäljningskontor kan tjänstgöra som gemensamt organ enligt emellan tillverkarna avtalade bestämmelser.

På framställning av undertecknad Bosæus har Hyresgästernas Sparkasse och Byggnadsföreningars Riksförbund u. p. a. förklarat sig villigt att under förutsättning av visst understöd från stat och kommun ingå såsom hu-

vudintressent i ett nytt företag i aktiebolagsform för tillverkning av trähus på exportmarknad. Riksförbundet har såsom ägare av Aktiebolaget Borohus med en betydande anläggning för monteringsfärdiga trähus till sitt förfogande den erfarenhet och den tekniskt och merkantilt tränade personal, som erfordras för en snabb organisation av det nya företaget. Detta avses förlagt till endera av de platser, som undertecknade här angivit. Dess kapacitet och kapitalbehov skall ävenledes motsvara vad enligt denna utredning befunnits lämpliga och erforderliga. Arbetsstyrkan vid anläggningen beräknas till c:a 200 man vid enskiftsdrift och egen försågning av c:a hälften av använt virke. Stödet från statsverket förutsättes skola lämnas i form av amorteringslån till ett belopp av 1,500,000 kronor enligt riksdagens direktiv för socialdepartementets anslag till lån till främjande av enskild företagsamhet, på vilket anslag sådant belopp ännu finnes disponibelt. Det kommunala stödet påräknas i upplåtelse utan kostnad för företaget av lämplig och planerad tomtmark med ordnad anslutning till kommunikationsleder samt borgen för banklån intill ett belopp av 500,000 kronor. Riksförbundet kommer att hos Kungl. Maj:t ansöka om ovannämnda statslån.

Med överlämnande av denna redogörelse för utvecklingen av exporthusfrågan samt hittills på grund av åt oss lämnat uppdrag vidtagna åtgärder få undertecknade vördsamt

dels tillstyrka bifall till den underdåniga ansökan om lån till belopp av 1,500,000 kronor från anslaget till främjande av enskild företagsamhet, vilken Hyresgästernas Sparkasse- och Byggnadsföreningars Riksförbund u. p. a. kommer att i enlighet med ovan angivna program överlämna;

dels hemställa om medgivande att fullfölja uppdraget genom fortsatta marknadsundersökningar i England och utredning om eventuellt motiverad ytterligare nyanläggning för här avsedd tillverkning, varvid Alnön eller annan av Norrlandskustens kommuner med kvarstående arbetslöshet skulle ifrågakomma som förläggningssort.

Den 8 april 1938 framlade Kungl. Maj:t proposition nr 284 angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. i vilken frågan om statligt stöd för en trähusfabrik något berördes.

Sälunda anförde chefen för socialdepartementet, *statsrådet Möller*, bl. a. (s. 76):

'Arbetet på att främja åtgärder för att inom de arbetslöshetsstyngda områdena skapa såväl nya industrier som eljest förbättrade försörjningsmöjligheter för befolkningen bör alltså fortsätta. — — — — —

— Under året hava, såsom jag nyss erinrat, genom tillkallade sakkunniga undersökningar rörande möjligheterna att förvärva marknad för export av färdiga trähus verkställt. De sakkunniga hava efter jämförelsevis grundliga studier i England, vilkas resultat peka i avgjort gynnsam riktning, avgivit förslag, som för närvarande är föremål för närmare prövning. Det är min avsikt att, därest riksdagen icke däremot framställer någon erinran, med anlitande av tillgängliga anslag för främjande av enskild företagsamhet ställa medel till förfogande för ett bolag, som kan bildas i syfte att för tillverkning av färdiga trähus i huvudsak för export anlägga ett industriföretag å sådan ort, att arbetslösa kunna beredas sysselsättning. Blir resultatet av detta försök tillfredsställande, torde böra övervägas, huruvida ytterligare någon fabrik lämpligen kan anläggas.'

Statsutskottet yttrade med anledning härav i utlåtande nr 182 (s. 8):

'Det förslag, som av exporthuskommittén framlagts rörande möjligheterna att förvärva marknad för export av färdiga trähus, anser utskottet beaktans-

värt. Därest under ärendets fortsatta behandling skulle visa sig lämpligt, att staten understöder bolag, som kan bildas i syfte att för tillverkning av färdiga trähus för export anlägga industriföretag å sådan ort, att arbetslösa kunna beredas sysselsättning, har utskottet icke något att erinra mot att tidigare till främjande av enskild företagsamhet anvisade medel anlitas för ändamålet.'

Mot utskottets uttalande avgavs *reservation* av 6 högermän, vilka ansågo, att utskottet i förevarande hänseende bort uttala följande:

'Vid sidan av reservarbeten och beredskapsarbeten böra åtgärder vidtagas, som kunna vara ägnade att inom områden med kvardröjande arbetslöshet befrämja försörjningsmöjligheter för befolkningen, under förutsättning dock att härigenom icke vållas intrång i redan bestående företag och verksamhetsgrenar. Utskottet har därför icke något att erinra mot departementschefens förslag att i samband med anslag till reservarbeten anvisa särskilda medel till främjande av företagsverksamhet. Däremot kan utskottet icke dela departementschefens uppfattning rörande lämpligheten och ändamålsenligheten av att staten ställer medel till förfogande för bolag, som eventuellt kan komma att bildas i syfte att för tillverkning av färdiga trähus för export anlägga industriföretag. Det kan enligt utskottet mening icke undvikas, att ett dylikt förfarande skulle åstadkomma en för den fria företagsamheten menlig konkurrens. Rent principiellt anser utskottet att den hittills med medel från de tidigare beviljade anslagen till lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet bedrivna statliga understödsverksamheten bör avvecklas.'

Riksdagen beslöt den 31 maj 1938 i enlighet med utskottsmajoritetens förslag.

I framställning till Kungl. Maj:t den 25 maj 1938 anförde *aktiebolaget Junoförlag* huvudsakligen följande:

'Undertecknat bolag avser att på grundval av exporthuskommitténs utredning enligt skrivelse till statsrådet och chefen för socialdepartementet den 2 april 1938 i Uddevalla, Vänersborg eller annan ur arbetsmarknads- och industriell synpunkt lämplig ort anlägga och driva en fabrik för tillverkning av monteringsfärdiga trähus, väsentligen för exportmarknad. Företaget skall erhålla form av aktiebolag och har förslagsvis benämnts A.-B. Junohus.

Såsom av härtill fogad finansieringsplan framgår, beräknas företagens totala kapitalbehov till 3,150,000 kronor, vari ingå intill 100,000 kronor för av statsverket och Hyresgästernas Sparkasse- och Byggnadsföreningars Riksförbund u. p. a. förskjutna kostnader för den sedan juni månad 1937 och intill innevarande maj månads utgång verkställda undersökningen av marknaden för trähus i Storbritannien, leverans av provhus till Glasgow samt övriga förberedande åtgärder för introduktion av svenska trähus på marknaden i fråga.

Enligt finansieringsplanen erfordrar företaget ett belopp av 1,600,000 kronor utöver de 1,550,000 kronor, som genom bankkredit (1,000,000 kronor) och kredit från kommunen (500,000 kronor) samt insats från oss själva (50,000 kronor) förväntas kunna ställas till förfogande. Vi hemställa i underdånighet, att förenämnda belopp, 1,600,000 kronor, beviljas oss såsom lån från anslaget till främjande av enskild företagsamhet.

Vid företaget beräknas kunna sysselsättas för själva husfabrikationen c:a 170 arbetare, varav flertalet icke behöva äga yrkesutbildning, samt därjämte, därest företaget förlägges till ort i Bohuslän eller till detta gränsande land-

skap, ytterligare 30—60 arbetare för i samband med husfabriken bedriven sågverksrörelse. Skulle företaget förläggas till norrlandskusten, torde dess virkesförsörjning lämpligen kunna i sin helhet ordnas genom inköp från redan befintliga sågverk.

Beträffande företags avsättningsmöjligheter och utsikter i övrigt bedja vi få hänvisa till förut omnämnda kommittéutredning.

Såsom förutsättning från vår sida för genomförandet av ifrågavarande plan gäller, att den kommun, där det nya företaget förlägges, understödjer detta på sätt, som framgår av ovanstående.

Rörande säkerhet för lånet, dettas förräntning och återbetalning samt övriga därmed förenade villkor tillåta vi oss att i underdånighet framlägga följande förslag:

Lånet beviljas oss för likvidering av aktier i AB. Junohus till belopp av 1,600,000 kronor. Såsom säkerhet för lånet överlämna vi aktier till belopp av 1,650,000 kr., varjämte Hyresgästernas Sparkasse- och Byggnadsförenings Riksförbund u. p. a. ikläder sig borgen, gällande för 300,000 kronor från och med den 1 april 1939, 600,000 kronor från och med den 1 april 1940, 900,000 kronor från och med den 1 april 1941, 1,200,000 kronor från och med den 1 april 1942 samt för lånebeloppet i dess helhet från och med den 1 april 1943.

Vi hemställa om räntefrihet för de två första åren efter lånets lyftande samt att ränta sedermera får utgå efter 4 % för år att erläggas årligen i efterskott.

Vi hemställa, att amorteringen får ske för ett belopp av 1,500,000 kronor under 15 år med första inbetalningen på 3:e årsdagen av lånets utlämnande samt för ett belopp av 100,000 kronor under 3 år med samma tid för första inbetalningen som nyss angivits ävensom att ränta och amortering får utgå med likstora annuiteter under amorteringstiden.

Vi förbinda oss att i samråd med av Kungl. Maj:t anvisade arbetsförmedlingsorgan anställa erforderlig arbetspersonal från de kommuner, som av Kungl. Maj:t bestämmes, dock under förutsättning att de arbetsökande fylla skäligen krav på arbetsduglighet och lämplighet i övrigt.

Vi förbinda oss att, intill dess statslånet tillfullo inbetalats, behålla aktierna i AB. Junohus i vår ägo samt att icke från nämnda bolag uttaga vinstmedel i någon form utöver vad för betalning av annuiteterna på statslånet erfordras utan använda eventuella överskott till fondbildning, förbättring av anläggningarna samt försöksverksamhet.

Vi förbinda oss slutligen att, intill dess statslånet tillfullo inbetalats, underställa vår verksamhet såväl i vad den direkt gäller beredande av arbetstillfällen som beträffande dess egen och dess i form av särskilda bolag organiserade försäljningsorgans drift och ekonomiska förhållanden den kontroll, som av Kungl. Maj:t kan komma att föreskrivas.

Den vid framställningen fogade finansplanen och kostnadsberäkningen innehöll i sammandrag följande:

Husfabrik	.....	kronor	575,000
Kraftcentral	.....	»	165,000
Brädgårdsanläggning	.....	»	160,000
Driftskapital	.....	»	2,100,000
Övriga kostnader	.....	»	150,000

Kronor 3,150,000.

Framställningen remitterades till kommerskollegium, som i sin tur inhämtade yttrande från *Sveriges industriförbund*. Dettas yttrande av den 30 juni 1938 utmynnade i följande hemställan:

'att den remitterade framställningen icke må föranleda beslut från Kungl. Maj:ts sida, innan de ytterligare utredningar verkställts, vartill såväl läget inom den hithörande svenska industrien som ock förhållandena på den avsedda exportmarknaden giver anledning och vilka därutöver erfordras för åvägabringande av större klarhet rörande åtskilliga med själva låneprövningen förenade ekonomiska och tekniska omständigheter,

samt att, därest dessa utredningar skulle visa, att de farhågor rörande den tilltänkta anläggningens avsättningsmöjligheter eller återverkan på den inhemska industriens verksamhet, åt vilka i det föregående givits uttryck, skulle vara befogade eller ock att tillfredsställande upplysningar eller erforderlig rättelse icke kan vinnas ifråga om de mot finansieringsplan och kostnadsberäkningar framställda erinringarna, Kungl. Maj:t ville lämna ansökan utan bifall.'

Kommerskollegium yttrade i utlåtande den 2 juli 1938:

'Vid granskning såväl av remissakten och nyssnämnda utredning som av från *Industriförbundet* den 30 juni 1938 avgivet yttrande har Kollegium funnit, att för frågans allsidiga bedömande ytterligare utredning i flera hänseenden torde vara erforderlig. Särskilt synes det Kollegium i detta avseende vara angeläget få klarlagt vilken tillverkningskapacitet, som inom landet redan befintliga företag för monteringsfärdiga trähus besitta, och i vilken utsträckning denna kapacitet skulle kunna tagas i anspråk för påbörjande av en export av trähus eller delar därtill i av sökanden antydd omfattning. Med hänsyn dock till under hand från Socialdepartementet mottagna upplysningar har Kollegium till undvikande av dröjsmål ansett sig redan nu böra avgiva yttrande i ärendet, utan att dessförinnan hava införskaffat en sådan ytterligare utredning, vilken jämväl torde kunna beräknas bliva tämligen tidsödande.

Vad beträffar företagsorganisationen har Kollegium funnit anmärkningsvärt, att ett särskilt förlagsaktiebolag, om vilket för övrigt inga som helst närmare upplysningar lämnas i ansökningen, skall i egenskap av aktieägare stå som förmedlare av statsunderstödet till tillverkningsbolaget. Några skäl för tillämpandet av en dylik mindre överskådlig organisationsform hava icke anförts.

Kollegium finner även skäl framhålla, att den av sökanden erbjudna lånesäkerheten, såvitt av ansökningen framgår, enligt Kollegii åsikt finge anses såsom föga betryggande med hänsyn bland annat till, att under den tid, intill den 31 mars 1939, som största delen av lånet beräknas disponera, skulle lånet löpa praktiskt taget utan någon realsäkerhet. Värdet av de aktier i aktiebolaget Junohus, som sökanden erbjudit som lånesäkerhet, finge nämligen enligt Kollegii åsikt vid denna tid anses hava föga eller intet reellt värde.

I övrigt anser sig Kollegium, utan att därvid närmare ingå på de olika spörsmålen, kunna ansluta sig till de av *Industriförbundet* i nämnt yttrande framförda synpunkterna. De farhågor rörande den tilltänkta anläggningens avsättningsmöjligheter och återverkan på den inhemska marknaden, som förbundet därvid bland annat givit uttryck åt, synes Kollegium vara värt det största beaktande. Under återopande härav finner Kollegium därför sådana skäl för närvarande knappast föreligga, som ur de synpunkter Kollegium närmast torde hava att företräda, kunna motivera ett bifall till framställningen ifråga.

Kommerskollegium hemställer, att framställningen icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.'

Till socialdepartementet inkommo i ärendet åtskilliga skrifter:

Representanter för Strömstads stad hemställde, att fabriken måtte förläggas till norra Bohuslän.

Sveriges snickerieexportförening u. p. a. (¹²/₄ 1938) hemställde, att om utsikterna till en större avsättning av trähus för export skulle realiseras, föreningens exportfabriker måtte få tillfälle visa vad de förmådde. Föreningen vore av den uppfattningen, att mycket stora leveranser kunde påräknas från dessa. Skulle ett verkligt behov av ytterligare fabriker senare visa sig uppstå, vore det säkerligen ej för sent att då upptaga frågan om uppförande av sådana till prövning. — I en senare skrivelse (¹⁰/₆ 1938) meddelade föreningen bl. a., att dess fabriker kunde åtaga sig en tillverkning av minst 2,000 trähus per år av normal storlek och under förutsättning av acceptabelt prisläge samt att de skulle kunna åtaga sig ett dylikt uppdrag utan ett öres utlägg från statens eller kommuns sida i form av lån.

Sköns kommun (²⁶/₄ 1938) hemställde, att trähusfabriken måtte förläggas till någon av Sundsvallsdistriktets arbetslöshetskommuner.

Representanter för träindustriens arbetare i Göteborg (¹⁵/₆ 1938) anförde följande:

'Då det givetvis inte ur arbetarnas synpunkter kan vara fördelaktigt med en ny fabrik inom träindustrien och denna tillkommer med hjälp av Statliga medel och det inte kan lämnas någon varaktig garanti för att denna fabrik i fortsättningen enbart kommer att syssla med export av s. k. färdiga hus på utlandet, anse vi, att det ligger en stor fara i att fabriken kommer till stånd, och när det talas om, att i händelse England kommer att lägga tullar i vägen arbetarna då kunna beredas arbete enbart på den inhemska marknaden och att det inte kan vara rätt att H. S. B. lämnas statliga medel för att kanske taga död på gamla företag och därmed äldre arbetarestammars fortsatta möjligheter om utkomst inom industrien äventyras.

Till detta kommer ytterligare frågan om råvaruanskaffningen, och är vår åsikt, att en stegrad efterfrågan på råvaror kommer att utlösa nya svårigheter för de äldre företagen inom träindustrien att till rimliga priser anskaffa råvaror för sina behov, och har därmed ett nytt hinder lagts i vägen för vår del. Till detta kan möjligen invändas, att den planerade Uddevalla-fabriken inte kommer att tillverka samma produkter som de redan befintliga företagen, men anse vi, att de produkter som den planerade fabriken skall tillverka lämpligen kunde placeras i de företag, som inte kunna ge full sysselsättning åt sina anställda.

Då några särdeles svåra hinder för en omläggning för tillverkning av färdiga hus inte kan, enligt vår åsikt, föreligga, hemställa vi, att socialministern bör taga under omprövning hela frågan, då, evad det gäller Göteborgs träindustri, några nya påfrestningar i form av konkurrens av ena eller andra slaget kan bliva den absoluta dödsstöten åt de företag som finnas och som

för sin existens är hänvisad till utlandsmarknaden med dess oerhörda konkurrens.

Vi arbetare i Göteborg ha inte någon anledning att gentemot de arbetslösa i Bohuslän visa oss oförstående, men vi ha ytterst svårt att förstå, att ett projekt »Uddevalla» kommer till stånd då det för oss träindustriarbetare kommer att ytterligare fördärva och komplicera vårt förut sedan år tillbaka svåra sysselsättningsproblem.

Svenska trävaruexportföreningen (^{2/7} 1938) instämde i industriförbundets erinringar samt framhöll den förargelse, som trähusimporten kunde framkalla bland de engelska trävaruimportörerna och vilken kunde gå ut över vår export av hyvlade trävaror och lådor.

Laxarby kommunalfullmäktige (^{3/7} 1937) uttalade sig för att de befintliga sågverken i Bengtsforstrakten skulle få tillverkningen av råvara till trähusfabriken (och nytt sågverk sålunda ej anläggas), eftersom de till synes av brist på timmer ej kunde drivas för fullt.

Svenska pappersindustriarbetareförbundets avd. 119, Skåpafors, (^{12/7} 1938) uttalade sig i huvudsaklig överensstämmelse med Laxarby kommunalfullmäktige.

Den 10 juni 1938 fattade *stadsfullmäktige i Uddevalla* med 27 röster mot 4 följande beslut:

att gratis och med full äganderätt till A. B. Juno-Hus överlämna den mark inom det behövliga och å vid förhandlingarna föreliggande karta utmärkt tomt- och fabriksområde, vartill staden är ägare, c:a 110,000 kvm., eller det större område dock högst 120,000 kvm., som drätselkammaren efter förhandlingar kan finna lämpligt,

att utan kostnad för A. B. Juno-Hus uppfylla och planera den sålunda överlämnade tomtmarken till en höjd av c:a 2 meter över stadens nollplan på sätt som närmare angives å bifogad ritning,

att till tomtens gräns å för ändamålet lämplig plats framdraga såväl smal- som bredspårigt järnvägsspår jämte ledningar för vatten och elektrisk ström,

att utanför tomten å hela sträckan intill Uddevallaån iordningställa kaj- och kajplan,

att bidra å fastställandet av låga hamnavgifter samt låga fraktsatser för virke å de båda järnvägar, i vilka staden har huvudintresset och vilka närmast ifrågakomma för transport av råmaterial till fabriken, och

att antingen själv bevilja A. B. Juno-Hus ett lån å 500,000 kr. eller också iklåda sig borgen för lån till detta belopp mot säkerhet av såväl förlagsinteckning i bolagets förlagsegendom som inteckning i bolagets fastighet; i båda fallen liggande närmast efter inteckningar å 1,000,000 kronor,

allt under förutsättning och villkor likväl, att statsbidrag med 90 % av sammanlagda kostnaderna erhålles till utförande av de i förutnämnda vidfogade bilaga angivna arbeten och anläggningar,

att Hyresgästernas Sparkasse- och Byggnadsföreningars Riksförbund u. p. a. successivt och med en tiondel varje år ikläder sig borgensansvar för det lån å 500,000 kr. till A. B. Juno-Hus, som staden antingen själv lämnat eller också tecknat borgen för — så att borgensansvaret för detta lån tio år efter lånets lyftande åvilar riksförbundet,

att vid anställning av arbetare vid företaget företräde lämnas åt i Uddevalla mantalsskrivna personer under förutsättning, att de arbetssökande därifrån fylla skäligen krav på arbetsduglighet och lämplighet i övrigt,

att styrelsen för A. B. Juno-Hus skall hava sitt säte i Uddevalla och slutligen

att staden kan erhålla Kungl. Maj:ts tillstånd till antingen utlämning av eller borgensteckning för förenämnda lån å 500,000 kronor.'

Den 8 juli 1938 beviljade *Kungl. Maj:t* aktiebolaget Junoförlag ett lån å 1,600,000 kr. för tecknande av aktier i ett fabriksbolag för tillverkning av trähus i Uddevalla. Beslutet meddelades av t. f. regering bestående av utrikesministern Sandler samt statsråden Pehrsson Bramstorp, Sköld och Forslund.

b)

Angående statsbidrag till Uddevalla stad.

I framställning till Kungl. Maj:t den 13 juni 1938 anhöll *drättselkammaren i Uddevalla*, under åberopande av stadsfullmäktiges ovan under A intagna beslut den 10 i samma månad, om statsbidrag med 90 procent för utförande såsom kommunalt beredskapsarbete av vissa arbeten och anläggningar i staden, kostnadsberäknade till 1,320,000 kronor.

I infortrat yttrande över framställningen anförde *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* den 2 juli 1938:

'Ifrågavarande förarbeten måste anses nödvändiga för att trähusfabrik av planerad storlek skall kunna anläggas i Uddevalla. Även om innevarande år hittills visat en glädjande nedgång i arbetslösheten inom länet, vågar länsstyrelsen icke räkna med annat, än att denna ljusning är av tillfällig beskaffenhet och att även i fortsättningen särskilda åtgärder i betydande omfattning krävas till beredande av arbetsmöjligheter. Då det i förevarande fall är fråga om arbeten, vilka icke blott själva i stor utsträckning kunna sysselsätta arbetslösa utan också utgöra förutsättning för igångsättande av en industri, som kan väntas giva stadigvarande arbetsmöjligheter för framtiden åt ett stort antal personer och verksamt bidra till länets förkovran i ekonomiskt avseende, synes det länsstyrelsen angeläget, att de i remissen avsedda arbetena få komma till stånd, givetvis dock under villkor, att själva fabriksanläggningen med statligt stöd utföres.

Att statsbidrag i begärd omfattning får komma Uddevalla stad till del, är enligt länsstyrelsens mening behövt, därest arbetenas utförande skall bliva möjligt.

Under förutsättning att statligt stöd lämnas åt den planerade trähusfabriken får länsstyrelsen alltså tillstyrka den nu föreliggande framställningen om statsbidrag till de för densamma erforderliga förarbetena.'

Statens arbetslöshetskommission anförde i utlåtande den 25 juli 1938:

'Arbetslösheten och hjälpverksamhetens omfattning i Uddevalla stad vid slutet av april, maj och juni månader 1938 framgå av nedan lämnade sammanställning av till kommissionen inkomna rapporter från stadens arbetslöshetskommitté.

T i d	Hela antalet arbetslösa	Därav statligt hjälpta medelst			
		syssels. i statligt reservarbete	syssels. i statskom. reservarbete	deltag. i frivillig arbetstjänst	dagunderstöd
1938					
april	160	55	20	—	30
maj	152	76	21	—	—
juni	135	61	13	—	—

Uppgifter om hela antalet hos stadens arbetslöshetskommitté anmälda arbetslösa den 30 juni och 31 december under vart och ett av åren 1928—1937 återfinnas i den vid den remitterade framställningen fogade bil. B., ehuru väl de där uppgivits avse den offentliga arbetsförmedlingens i staden rapporter. Då i framställningen uppgives, att 'för dagen är antalet hjälpbehövande i staden omkring 200', bör här framhållas, att antalet *hjälp sökande* arbetslösa den 30 juni utgjorde 135 och att av dessa större delen (103) åtnjöt hjälp av stat eller kommun.

Anvisandet till beredskapsarbete genom stadens arbetslöshetskommitté av hos kommittén anmälda hjälp sökande arbetslösa samt den av kommittén rapporterade sysselsättningen av dylika personer vid beredskapsarbete belyses av följande tablå.

Beredskapsarbetets namn	Statligt (S) eller kommunalt (K) arbete	Antal platser till arbetslöshetskommitténs förfogande enligt		Antal sysselsatta, genom arbetslöshetskommittén anvisade arbetare den 30/6 1938
		statens a. k. s förslag	vederbörande myndighets beslut	
Ombyggnad av den s. k. Göteborgsvägen....	K	50	50	17
Omläggning av jvägen från Uddevalla stads gräns vid Kuröd till Älvsborgs läns gräns vid Risån	S	21	21	15
Anordnande av broförbindelse över Nordre älv	S	10	10	—
Summa		81	81	32

Såsom av denna sammanställning framgår har stadens arbetslöshetskommitté ännu icke varit i tillfälle att utnyttja tillsammans 49 platser vid beredskapsarbeten.

I den remitterade framställningen hänvisas icke endast till arbetslösheten i Uddevalla stad utan även till den arbetslöshet, som är för handen inom andra delar av Göteborgs och Bohus län. På grund härav torde en kort redogörelse för det nuvarande arbetslöshetsläget inom länet böra lämnas.

I hela länet (utom Göteborgs stad) rapporterades den 30 sistlidne juni sammanlagt 833 hjälp sökande arbetslösa. Av dessa återfunnos inom de delar av länet, som äro att betrakta såsom i nämnvärd grad berörda av arbetslöshet, nämligen städerna Lysekil, Strömstad och Uddevalla samt landskommunerna Askum, Böttna, Brastad, Bro, Foss, Hogdahl, Kville, Lommeland, Lyse, Malmön, Näsinge, Skee, Svarteborg, Svenneby, Tanum och Tossene, 647 arbetslösa, varav 421 voro försörjningspliktiga. Av nyss nämnda 647 arbetslösa voro den 30 juni hjälpta genom

statligt reservarbete	213
statskommunalt reservarbete	213
kommunalt reservarbete	35
kontantunderstödsverksamhet	3;
ohjälpta voro	183.

I beredskapsarbeten voro nämnda dag sysselsatta 633 genom arbetslöshetskommittéer hänvisade personer. Antalet den 18 innevarande juli därutöver disponibla platser vid beredskapsarbeten, som av olika skäl ännu ej kunnat av respektive kommittéer tagas i bruk, utgjorde 183 eller samma som antalet ohjälpta den 30 juni.

Inom Bohuslän bedrivs för närvarande ett antal statliga och statskommunala reservarbeten, huvudsakligen vägarbeten, vilka det med hänsyn till trafikintressen anses angeläget att snarast slutföra. Statliga och kommunala beredskapsarbeten äro i förhållandevis stor omfattning igångsatta, och ytterligare sådana arbeten beräknas under den närmaste tiden komma att igångsättas eller arbetsstyrkan vid nu pågående att utökas. Vid uttagningen av arbetskraft till såväl statliga reservarbeten som beredskapsarbeten ha på senare tid i vissa fall uppstått svårigheter för kommuner att besätta hela antalet dem tilldelade platser. För de arbeten, som äro nyligen startade eller vilka i varje fall endast avarbetats till en mindre del, är ett sådant förhållande tekniskt sett utan betydelse, men vid arbeten, som närma sig sin fullbordan, kunna nyss antydda förhållanden medföra väsentliga olägenheter. Anledningen till att arbetslöshetskommittéerna icke kunnat besätta platser är icke så mycket att arbetslösa saknas; kommuner med obetydligt antal ohjälpta arbetslösa tilldelas givetvis platser vid hjälparbeten endast undantagsvis och då i sparsam utsträckning. En undersökning på ort och ställe, som kommissionen nyligen låtit verkställa genom ett socialt ombud, har givit vid handen, att större delen av de hos kommittéerna registrerade ohjälpta arbetslösa och en förhållandevis betydande del av de i statskommunalt reservarbete sysselsatta av olika anledningar, såsom ålder, familjeförhållanden, bristande arbetskunnighet etc. icke lämpligen kunna hänvisas till arbetsplats, belägen utanför hemorten. En ökning av hjälpmöjligheterna för de arbetslösa i Bohuslän i form av beredskapsarbete eller reservarbete kan sålunda för närvarande få avsedd effekt endast under förutsättning, att arbetsobjekt kunna ställas till förfogande just på de orter, där ifrågakvarande arbetslösa för närvarande äro tillfinnandes.

I Uddevalla stads framställning anföres, att arbetslöshetsläget fram på hösten kommer att i avsevärd omfattning förvärras, på grund av att tändsticksfabriken, som för närvarande sysselsätter 170 man, då helt nedlägges. Vid ärendets behandling i Uddevalla stadsfullmäktige synes något yttrande från arbetslöshetskommittén ej ha förelegat. Kommissionen har hos Uddevalla arbetslöshetskommitté och Uddevalla tändsticksfabrik inhämtat följande rörande den tillämnade driftsinskränkningens inverkan på behovet av arbetslöshetshjälp.

Entledigade bliva 76 kvinnliga och 104 manliga arbetare. De förra beräknas icke komma att anmäla sig som hjälpsökande, då brist alltjämt råder på kvinnlig arbetskraft. Av de senare, som till den övervägande delen (86) äro i åldern 31—50 år, torde flertalet utan svårighet komma att erhålla arbete på annat håll. Ett 30-tal personer beräknas komma i åtnjutande av pension med belopp varierande från 270 till 450 kronor per år. Samtliga icke pensionsberättigade med en tjänstetid av minst 10 år erhålla engångsersättningar, varierande från 70 till 1,850 kronor. De relativt låga understödsbeloppen förklaras av förtidspensionering vid tidigare driftsinskränkningar. Till Udde-

valla stad betalar bolaget 50,000 kronor att användas för understödsändamål i samband med fabriken nedläggande.

Erfarenhetsmässigt kan med stöd av nu angivna förhållanden beräknas, att endast en mindre del av den vid Uddevalla tändsticksfabrik ledigblivande arbetsstyrkan kommer att ansöka om arbetslöshetshjälp. Det ökade hjälpbehov, som kan väntas instundande höst och vinter i Uddevalla, kan väl tillgodoses genom utökning av arbetsstyrkorna vid närbelägna statliga reservarbeten. Enligt kommissionens förmenande är det även ur olika synpunkter lämpligast, att pågående reservarbeten bringas till slutförande, innan nya företag startas, för vilka ej oavvisligt behov föreligger.

Vad beträffar arbetena i den remitterade framställningen, vilka avses komma till utförande såsom kommunala beredskapsarbeten, vill kommissionen, som givetvis icke underkastat förslagen någon teknisk granskning, dock framhålla, att en väsentlig del av kostnaderna utgå till materialanskaffning och att arbetena dessutom i viss utsträckning erfordra yrkes- och fackkunnig arbetskraft av förhållandevis hög kvalitet och därför endast till mindre delar kunna bli av betydelse för det hjälpsökande arbetslöshetsklimatelet. Visserligen äro dessa arbeten nödvändiga för att en ifrågasatt, av otillräckliga försörjningsmöjligheter i orten betingad fabriksrörelse skall kunna komma till stånd, men kvar står dock, att endast en förhållandevis obetydlig del av den beräknade totalkostnaden, 1,320,000 kronor, kan komma att bli av direkt betydelse för arbetslöshetens bekämpande.

Sammanfattningsvis vill kommissionen framhålla följande. Väsentligt utökade sysselsättningsmöjligheter för arbetslösa från Bohuslän äro icke för närvarande av behovet påkallade. Även om den planerade trähusfabriken i full drift kan komma att spela en betydelsefull roll vid beredandet av framtida sysselsättning åt ett antal personer, kan dock icke det med fabriken uppbyggande sammanhängande arbetet sägas vara behövt just nu för arbetslöshetens motverkande. Vidare kunna här ifrågasatt arbeten endast i begränsad omfattning utföras av de hos arbetslöshetskommittéerna hjälpsökande arbetslösa.

Till hjälpverksamhet för oförvällat arbetslösa åtnjuta Uddevalla stad för närvarande statsbidrag med 35 procent.

För kommissionen, som givetvis anser sig ha att bedöma förevarande spörsmål endast ur arbetslöshetspolitiska synpunkter och som sålunda icke har att taga hänsyn till de skäl av annan art, som kunna anföras för eller emot de ansökta företagen, synes den närmast till hands liggande slutsatsen vara, att dessa företag icke nu böra komma till stånd. För den händelse att Kungl. Maj:t ändå anser sig böra bifalla framställningen, vill kommissionen, med hänsyn till att förberedande konstruktionsarbeten och detaljberäkningar komma att kräva en avsevärd tid, föreslå, att Kungl. Maj:t vid sådant bifall fäster det villkoret, att arbetena icke må påbörjas annat än efter av Kungl. Maj:t lämnat särskilt medgivande.

Med anledning av kommissionens utlåtande inkom *drätselkammaren i Uddevalla* med en skrift, vari den nya trähusfabriken betydelse ur arbetslöshets-synpunkt underströks.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen avgav utlåtande den 5 augusti 1938. Detta innehåller uteslutande erinringar mot de sökta arbetena i tekniskt avseende och förbigås här.

Tändsticksarbetarna i Uddevalla inkommo den 8 aug. 1938 med en skrift, vari de bl. a. vädjade till socialministern 'att göra allt vad som vore möjligt för att få till stånd nya företag i Bohuslän och nu bevilja bidrag till de av

Uddevalla stad föreslagna arbetena, vilka vore av nöden för att den planeerade trähusfabriken skulle kunna komma till på det av Uddevalla stad upplåtna området'.

Den 12 augusti 1938 fattade *Kungl. Maj:t* beslut i sistnämnda ärende och beviljade därvid med anledning av ansökningen Uddevalla stad statsbidrag med 90 procent av styrkta verkliga kostnaden för utförande av vissa närmare angivna arbeten, dock med högst 1,119,600 kronor. Av det sålunda beviljade statsanslaget ställde *Kungl. Maj:t* omedelbart till förfogande 400,000 kronor. Beslutet meddelades av t. f. regering bestående av statsministern Hansson, statsråden Westman, Engberg och Quensel.

*

Utskottet vill erinra om att när förslaget om statsåtgärder för trähusexport behandlades vid 1938 års riksdag, frågan endast gällde, huruvida ett ifrågasatt lån på c:a 1,500,000 kr. skulle av statsverket för ändamålet lämnas. Ingenting var vid den tidpunkten känt eller i varje fall nämnt om att därtill även skulle kunna komma ett direkt anslag av statsmedel för tomtens iordninggörande m. m. av icke mindre än c:a 1,100,000 kronor.

Genom de beslut *Kungl. Maj:t* nu fattat har för berörda ändamål *dels* lämnats ett lån på 1,600,000 kronor, *dels* beviljats statsbidrag på över 1,100,000 kronor.

Vidare framgår av såväl departementschefens uttalande i prop. nr 284/1938 som statsutskottets utlåtande i ärendet ävensom av debatten i kamrarna vid ärendets behandling, att när riksdagen *villkorligt* — 'därest under ärendets fortsatta behandling skulle visa sig lämpligt' — förklarade sig icke ha något att erinra emot att lån på sätt departementschefen anfört lämnades, alla förutsatte, att det slutliga avgörandet hos *Kungl. Maj:t* skulle bli beroende av utfallet bl. a. av den då pågående utredningen i frågan.

Av handlingarna i ärendet framgår nu, såsom synes härövan, att förslaget från nära nog samtliga håll rönt starkt motstånd och att tungt vägande skäl anförts mot detsamma. Utskottet har särskilt fäst sig vid att förslaget sålunda icke blott utsatts för en synnerligen stark kritik både från företagare- och arbetarehåll utan att jämväl såväl kommerskollegium som arbetslöshetskommissionen bestämt avstyrkt de gjorda framställningarna.

Utskottet kan således icke finna, att den fortsatta utredningen visat, att förslagets realiserande vore lämpligt. Då därtill kommer, att genom Uddevalla stads krav på högst avsevärt extra statsbidrag hela frågan kommit i ett väsentligen annat läge än som förutsattes vid riksdagsbehandlingen av ärendet, har utskottet icke kunnat undgå att finna det anmärkningsvärt, att de olika framställningarna av *Kungl. Maj:t* bifallits.

Med stöd av vad sålunda anförts har utskottet funnit sig böra besluta anmärkning mot ledamöterna av tillförordnad regering dels utrikesministern Sandler, statsråden Pehrsson Bramstorp, Sköld och Forslund, dels ock statsministern Hansson, statsråden Westman, Engberg och Quensel, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.»

VII.*

(Protokoll över socialärenden den 30 december 1938.)

av herr *Lundqvist*, som med instämmande av herrar *Gustaf Adolf Björkman*, *Björck*, *Herlitz*, *Karl Bodin*, *Arne mark* och *Annér* ansett, att utskottet bort uttala följande:

»I november 1938 inkommo till Kungl. Maj:t framställningar från *Sköns* och *Alnö* kommuner, vari hemställdes, att såsom statligt eller kommunalt beredskapsarbete måtte utföras en för båda kommunerna gemensam vatten- och avloppsledningsanläggning, till vilken även *Timrå* kommun skulle kunna ansluta sig, om kommunen så önskade. *Skön* anhöll om 90 procent statsbidrag och *Alnö* om 95 procent. Kostnaderna beräknades enligt ansökningarna till följande belopp:

Anläggningar för <i>Skön</i>	2,918,000
» » <i>Alnö</i>	2,491,000
» » <i>Timrå</i>	432,800
	Summa kr. 5,841,800

Ur framställningarnas motivering må återgivas följande:

Skön: Då stort behov av vattentillförsel såväl som av avloppsledningar finnes inom ifrågavarande del av kommunen, särskilt inom *Gångvikens* municipalsamhälle och de efter kusten liggande industriplatserna *Skönvik*, *Sund*, *Johannedal* och *Tunadal*, samt tillgång till tillräcklig mängd sötvatten är en nödvändig förutsättning för uppkomst och drift av en hel del industriell verksamhet, anser kommunalnämnden det välbetänkt, att anläggningen gives sådan kapacitet, att relativt högt ställda fordringar på vattenförsörjning i framtiden kunna infrias, då man härigenom i icke ringa mån torde bidra till att underlätta uppkomsten av nya försörjningsmöjligheter inom kommunen.

Arbetslösheten inom kommunen är fortfarande mycket stor. Antalet hos arbetslöshetskommittén anmälda hjälpsökande (inbegripet de, som sysselsätts i statliga eller kommunala beredskapsarbeten) har under 1938 varierat mellan 687 och 382 man pr månad. Genomsnittet torde komma att överstiga 500 pr månad. Motsvarande siffra under 1937 var 558 man. Då någon förbättring i arbetstillgången knappast torde vara att förvänta de närmaste åren, utan kanske hellre en försämring, skulle detta arbetsföretag bli av stor betydelse för dessa arbetslösas försörjning. Här för erfordras emellertid ett mycket stort statsbidrag. Kommunalskatten i *Skön* är ju, som känt, så hög, att den i ej ringa grad torde vara till direkt hinder för uppkomst av nya utkomstmöjligheter inom kommunen. Detta skattetryck accentueras än

* Närvarande vid behandlingen av förevarande ärende: Herrar *Hallén*, *Strömberg*, *Gustaf Adolf Björkman*, *Oscar Gottfrid Karlsson*, *Björck*, *Herlitz*, *Karl Bodin*, *Per Andersson*, *Anders Andersson*, *Härdin*, *Söderkvist*, *Andersson* i *Ovanmyra*, *Lundqvist*, *Eriksson* i *Toftered*, *Nilsson* i *Göteborg*, *Hällgren*, *Arne mark*, *Sundström* i *Skövde*, *Spångberg* och *Annér*.

mera därav, att kommunen gränsar intill kommuner med väsentligt lägre skatt. Ett statsbidrag av 90 procent till förevarande byggnadsföretag skulle därför vara önskvärt och bör även med hänsyn till nyssnämnda sakförhållanden vara förenligt med statens intressen.

Alnö: Kommunalnämnden får framhålla att förslagets realiserande ur kulturell och hygienisk synpunkt skulle vara av allra största värde för kommunen. Förslaget skulle ge möjlighet till vattenförsörjning för småindustrier. Möjligheter skulle även beredas för ordnat brandskydd.

Ett arbete av denna omfattning skulle givetvis även få den största betydelse som hjälp åt kommunens många arbetslösa.

Då det gäller företagens ekonomiska sida måste dock kommunalnämnden framhålla, att de tillskott som kunna beräknas från kommunen och dess innebyggare äro mycket ringa. Det får framhållas att enligt uppgifter för år 1937 över en tredjedel av innevånarna åtnjutit understöd av fattigvården och att ytterligare en mycket stor procent av befolkningen åtnjutit arbetslöshetsunderstöd. På grund av dessa kända förhållanden måste de avgifter som skola uttagas av fastigheterna sättas mycket lågt, om man skall kunna räkna med någon mera allmän anslutning. Enligt en beräkning som verkställt efter mantalslängden utgör antalet fastigheter inom området för vattenledningen 1,037, antalet hushåll 1,754 och personer 5,850. På grund av förhållanden i kommunen får man till en början ej räkna med mer än högst 1,000 hushåll. En avgift av högst 30 kronor per år och hushåll för vatten och avlopp och 25 kronor för endast vatten beräknas ge . . . . . kronor 27,000
Avgift för vattenklosetter och badrum 10 kr. för varje . . . . . » 1,000
Leveranser till industrier och lantgårdar m. m. . . . . . » 10,000

Kronor 38,000.

Kommunalnämnden anser sig böra framhålla, att det också måste vara ett intresse för statsmakterna, att ett beslut om statsbidrag till detta ur många synpunkter högst önskvärda arbete bör taga hänsyn till Alnö kommuns mångåriga svårigheter och höga skatter, så att ett genomförande av förslaget icke ytterligare försämrar kommunens ekonomiska läge.

Timrå kommun hade redan i juni 1937 gjort ansökan om att såsom kommunalt beredskapsarbete måtte få utföras utbyggnad av kommunens vatten- och avloppsledningsnät för en kostnad av 446,500 kronor, vilken kostnad sedermera beräknades böra höjas till 516,000 kronor. Ansökan, som tillstyrkts av länsstyrelsen den 31 juli 1937, hade remitterats till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som emellertid låtit frågan om remissens besvarande vila i avbidan på undersökningar om ordnandet av kommunens vattenförsörjning på bättre sätt.

I gemensamt utlåtande över Sköns och Alnö kommuners framställningar anförde *länsstyrelsen i Västernorrlands län* bl. a.:

'Enligt de av Allmänna ingenjörbyrån i Stockholm upprättade förslagen äro anläggningarna avsedda att till viss del utföras gemensamt, eventuellt

även med Timrå kommun. På sätt framgår av bifogade avskrift¹ av skrivelse från den av Timrå kommunalfullmäktige utsedda vattendirektionen till kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har Timrå kommun förklarat sig villig att under i skrivelsen närmare angivna villkor bestrida viss del av kostnaderna för anläggningen. Ett samgående mellan dessa tre kommuner är enligt länsstyrelsens mening den ändamåsenliga lösningen av frågan om vattenförsörjningens ordnande för kommunen.

Av de av länsstyrelsen gjorda sammanställningarna av de inkomna rapporterna från arbetslöshetskommittéerna framgår, att antalet anmälda arbetslösa kraftigt ökat. På grund härav och då arbetslösheten med stor sannolikhet torde komma att öka än ytterligare under stundande vinter, anser länsstyrelsen det absolut nödvändigt, att genom det allmännas försorg arbetstillfällen skapas för de arbetslösa. Ifrågavarande arbeten torde vara väl lämpade i sådant avseende.

Befintligheten av vattenledningar inom kommunerna torde komma att befrämja anläggandet av smärre industrier inom kommunerna och sålunda härigenom även indirekt bidra till minskning av de arbetslösas antal. Härtill kommer, att det för befolkningen inom de områden, som beröras av de föreslagna vatten- och avloppsledningarna, skulle vara av stort värde, om anläggningarna komme till utförande. Även ur eldsläckningssynpunkt skulle anläggningarna bliva av stor betydelse, i synnerhet som ledningarna komma att beröra relativt tätt bebyggda områden. Enligt förslaget äro brandposter inrättade till betryggande antal.

Under återopande av vad länsstyrelsen sålunda anfört vill länsstyrelsen uttala att skäl synas föreligga för beviljande av bidrag av statsmedel till kommunerna för utförande av ifrågavarande vatten- och avloppsledningsanläggningar såsom beredskapsarbeten.

I avgivna särskilda utlåtanden den 15 och 19 december 1938 anförde *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* huvudsakligen vidkommande *Sköns* ansökan:

'Beträffande anordningarna för vattenförsörjning är ifrågavarande anläggning avsedd att i vissa delar vara gemensam för Skön och grannkommunerna Alnö och Timrå. Samgåendet är för Alnö's vidkommande betingat av att denna kommun saknar annan möjlighet att anskaffa användbart vattenledningsvatten i tillräcklig mängd. Timrå kommuns deltagande är beroende av att kommunen härigenom kan erhålla ett bättre och billigare vatten än om ett inom kommunen befintligt mindre vattenverk skulle utbyggas till för hela kommunens behov erforderlig kapacitet.

De i föreliggande framställning ifrågasatta arbetena kunna sålunda uppdelas i tvenne delar, avseende å ena sidan anläggningar enbart för Sköns behov samt å andra sidan anläggningar, gemensamma för samtliga tre kommuner eller två av dem. Kostnaderna beräknas för de förstnämnda arbetena till 1,749,200 kronor eller — med tillägg för projekteringskostnaderna — omkring 1,779,400 kronor samt för de sistnämnda till 1,168,800 kronor eller med motsvarande tillägg 1,226,100 kronor.

¹ Här ej medtagen.

Vid en eventuell uppdelning i byggnadsstadier böra i första hand de arbeten komma till utförande, efter vilkas färdigställande vatten i huvudledning- ar kan serveras till samtliga tre kommuner. Dessa arbeten äro:

1) Grundvattenintag och pumpstation	kronor	192,200
2) Högreservoar	»	46,400
3) Huvudledning från pumpstationen till förgreningarna till Timrå och Alnö samt till högreservoaren	»	930,200

Summa kronor 1,168,800.

I avsikt att såvitt möjligt hålla nere kostnaderna för första utbyggnaden ha här ovan ej medtagits några sido- eller servisledning- ar inom Sköns kommun. För att emellertid öka möjligheterna att ändock i viss utsträckning servera vatten inom denna kommun efter första utbyggnadens färdigställande, synes i denna utbyggnad böra ingå jämväl följande arbete:

4) Huvudledning från förgreningen till Alnö fram till Tunadal	kronor	182,100.
---	--------	----------

Enär för huvudledningarna erforderligt rörledningsmaterial ej kan anskaffas omedelbart, kommer arbetenas påbörjande att försenas, därest ej i första utbyggnaden medtagas vissa arbeten, som utan dröjsmål kunna igångsättas. Lämpliga dylika arbeten äro:

5) Avloppsledningar från Ålderdomshemmet och Barnhemmet samt från vid kyrkan belägna skolor	kronor	140,600.
---	--------	----------

Kostnaderna för under 1) — 5) upptagna arbeten beräknas sålunda till 1,491,500 kronor. Läggas härtill de totala projekteringskostnaderna, omkring 87,500 kronor, erhålles en totalsumma av 1,579,000 kronor.

Enligt inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen verkställd granskning av föreliggande arbetsplan, vilken upprättats av Allmänna ingenjörbyrån, Stockholm, äro de föreslagna anordningarna efter allt att döma ändamålsenliga. De beräknade kostnaderna torde i vad avser administrations- och kontrollkostnader vara för lågt beräknade, varför en höjning med 21,000 kronor synes vara nödvändig. Det belopp, som bör läggas till grund för beräkning av eventuellt statsbidrag, uppgår därför till 1,600,000 kronor.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har för sin del intet att erinra emot att här ifrågavarande anläggning — i enlighet med vad kommunen bland annat föreslagit — utföres såsom statligt beredskapsarbete. Därigenom skulle vid arbetenas bedrivande ernås vissa organisatoriska fördelar. Vid utförande såsom kommunalt beredskapsarbete finner styrelsen statlig kontroll vara erforderlig.

vidkommande *Alnös* ansökan:

I vad avser anordningarna för vattenförsörjning är ifrågavarande anläggning ej i sig själv komplett och funktionsduglig utan beroende av vattenleverans från en av Sköns kommun beslutad anläggning, vilken dimensionerats med tanke härpå.

Föreliggande förslag har, i likhet med arbetsplanen för anläggningen inom Sköns kommun, upprättats av Allmänna ingenjörbyrån, Stockholm. En-

ligt inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen verkställd granskning av detsamma äro de föreslagna anordningarna efter allt att döma ändamålsenliga. Kostnaderna beräknas av förslagsställaren till 2,491,000 kronor jämte utredningskostnader.

Därest anläggningen skall utföras i etapper, synas följande arbeten lämpligen kunna ingå i en första utbyggnad:

1) Huvudledning från Skön till nedre högreservoaren på Alnö	kronor	155,300
2) Nedre högreservoaren på Alnö	»	26,400
3) Huvudledning längs Alnösundet, norrut till Nyvik—Röde —Båräng samt söderut till Strand, inklusive sido- och servisledningar	»	428,300
	Summa kronor	610,000.

Kostnaderna för dessa arbeten hava beräknats genom utdrag ur föreliggande kostnadsberäkning. Läggas härtill de totala projekteringskostnaderna, omkring 22,900 kronor, erhålles en totalsumma av 632,900 kronor. Detta belopp bör emellertid höjas till 641,000 kronor, enär kostnaden för administration och kontroll synes vara för lågt beräknad.

Sistnämnda summa torde kunna läggas till grund för beräkning av eventuellt statsbidrag.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har för sin del intet att erinra emot att här ifrågavarande anläggning — i enlighet med vad kommunen bland annat föreslagit — utföres såsom statligt beredskapsarbete. Därest arbetena komma att utföras såsom kommunalt beredskapsarbete, torde statlig kontroll vara erforderlig.

Timrå kommuns ansökan avstyrktes av *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen*, då förslaget icke innebure den bästa lösningen av frågan om kommunens vattenförsörjning. Styrelsen förklarade sig emellertid i stället intet ha att erinra mot att kommunen tillerkändes statsbidrag för utbyggnad av sitt vatten- och avloppsledningsnät genom anslutning till den av Sköns och Alnö kommuner planerade ledningen. Sådan utbyggnad beräknades kosta 432,800 kronor. Vid en eventuell uppdelning borde i första hand vissa närmare angivna arbeten, kostnadsberäknade till 251,500 kronor, komma till utförande.

I gemensamt utlåtande över alla 3 kommunernas framställningar anförde *statens arbetslöshetskommission* den 27 december 1938.

'Arbetslösheten inom kommunerna i fråga är — — — omfattande. Anordnande av allmänna arbeten för arbetslösa från dessa kommuner måste därför anses väl motiverat.

Totalkostnaderna för de nu ansökta arbetena uppgå till närmare 6 miljoner kronor, varav för arbeten avseende vattenförsörjningen inom Alnö kommun cirka 2.5 miljoner kronor. Kommissionen har, på grund av att ärendet måst behandlas skyndsamt, icke varit i tillfälle att verkställa någon teknisk granskning av förslagen. Även oavsett detta anser sig kommissionen icke kunna bedöma, huruvida nu ifrågavarande arbeten endast medgiva en nöd-

torftig vattenförsörjning inom berörda områden eller om ledningsnätet vid planläggningen dimensionerats med tanke på eventuellt ökad vattenkonsumtion i framtiden.

Att behov av sanitära anläggningar i dessa orter föreligger, torde utan vidare vara klart. Vad särskilt Alnö kommun beträffar, där befolkningen på senare år undergått minskning, kan det dock ifrågasättas om man icke bör göra sig förtrogen med den tanken, att befolkningen även i fortsättning- en kommer att reduceras med hänsyn till de inom kommunen till buds stå- ende arbetstillfällena, vilka icke lämna försörjning åt hela den nuvarande befolkningen. Kommissionen vill därför ifrågasätta, om icke Alnö kom- muns vattenförsörjning skulle kunna ordnas på annat och billigare sätt än det nu föreslagna. Huruvida uttömmande undersökningar härom utförts, har kommissionen sig icke bekant.

Såvitt kommissionen vid en flyktig granskning kunnat finna framgår icke av handlingarna, i vilken utsträckning de beräknade kostnaderna avse ar- betslöner av sådan art, att de kunna beräknas komma hänvisade arbetslösa tillgodo.

Ifrågavarande arbeten äro intimt förbundna med varandra, varför det måste anses ofrånkomligt, att desamma utföras i gemensam regi. Med hän- syn till svårigheten för de kommuner, varest arbetena skola utföras, att på ett tillfredsställande sätt administrera arbeten av denna storleksordning, vill kommissionen ifrågasätta lämpligheten av att de utföras i kommunal regi. Det synes önskvärt finna en sådan organisationsform för arbetena, att där- igenom tillgodoses kravet på att hjälpsökande arbetslösa må i största möj- liga utsträckning vinna anställning vid desamma.'

Vid kommissionens utlåtande fanns fogat vissa statistiska uppgifter rö- rande arbetslösheten inom de berörda kommunerna, vilka i sammanställd form här återgivas:

Tid 1938	Hela antalet arbetslösa	Därav		Härtill kom- ma i bered- skapsarbeten sysselsatta
		sysselsatta i reserv- arbeten	med kon- tantunder- stöd	
<i>Skön</i>				
september	192	92	49	—
oktober	234	76	102	—
november	340	63	191	117
<i>Alnö</i>				
september	262	66	180	—
oktober	301	65	190	—
november	400	41	250	48
<i>Timrå</i>				
september	133	56	25	—
oktober	158	56	50	—
november	269	67	110	21

Beräknat i procent av invånarantalet utgjorde antalet arbetslösa i kommunerna vid utgången av november 1938:

i Skön ungefär 2.3 0/0, i Alnö 6.2 0/0 och i Timrå 2.9 0/0.

Under budgetåren 1936/37 och 1937/38 samt första hälften av budgetåret 1938/39 har Kungl. Maj:t beviljat Sköns, Alnö och Timrå kommuner statsbidrag till beredskapsarbeten i den utsträckning, som framgår av följande sammanställning:

	Total- kostnad	Bidrags- procent	Beviljat belopp
Skön			
<i>Budgetåret 1936/37</i>			
Tilläggsanslag för skolbyggnadsarbeten i Kubikenborg	26,910	60	16,140
Reparationsarbeten vid Skönsbergs folkskola	46,400	90	41,760
<i>Budgetåret 1937/38</i>			
Tillbyggnad av kommunalhuset	128,500	80	102,800
Spårömläggning vid Filland	80,000	90	72,000
Dränering kring Sköns församlings kyrka m. m.	18,665	90	16,800
Gatuarbeten samt vatten- och avloppsledningsarbeten i Skönsmons municipalsamhälle	332,000	90	298,800
Vissa ledningsarbeten i Skönsbergs municipalsamhälle	135,000	90	121,500
<i>Budgetåret 1938/39</i>			
Vissa arbeten i Skönsbergs municipalsamhälle	95,000	90	85,500
Tilläggsanslag till pump- och reningsverk i Selånger	61,980	70	43,390
Vissa gatu- och ledningsarbeten i Skönsbergs municipalsamhälle	77,200	90	69,480
Vatten- och avloppsledningsanläggning, etapp I	1,600,000	90	1,440,000
Alnö			
<i>Budgetåret 1936/37</i>			
Värme- och sanitetsanläggning i prästgården	16,135	75	12,100
Diverse arbeten vid 6 skolanläggningar ...	235,600	95	223,830
<i>Budgetåret 1937/38</i>			
Fiskehamn vid Stenvik	75,000	90	67,500
<i>Budgetåret 1938/39</i>			
Ombyggnad av hamnen vid Alvik	121,700	90	109,500
Konservering av murrester efter Alnö gamla kyrkas kastal	2,800	90	2,520
Reparation av apoteksbyggnad	37,000	90	33,300
Tilläggsanslag för reparation av skolbyggnader	101,000	95	95,950

	Total- kostnad	Bidrags- procent	Beviljat belopp
Vatten- och avloppsledningsanläggning, etapp I	641,000	95	608,950
Timrå			
<i>Budgetåret 1936/37</i>			
Begravningskapell	48,000	35	16,800
<i>Budgetåret 1937/38</i>			
Utvidgning av Timrå församlings kyrkogård	60,980	50	30,490
<i>Budgetåret 1938/39</i>			
Tilläggsanslag för utvidgning av kyrkogården	20,000	50	10,000
Vatten- och avloppsledningar, etapp I	251,500	60	150,900.

I akten till Kungl. Maj:ts beslut den 16 december 1938 — varigenom statsbidrag beviljades Sköns kommun för utförande såsom kommunalt beredskapsarbete av ovan i sammanställningen angivna 'vissa gatu- och ledningsarbeten i Skönsbergs municipalsamhälle 77,200 kronor' — finnes en vid ärendets behandling i Sköns kommunalfullmäktige den 29 januari 1938 avgiven reservation av ledamoten Karl Dahlström i Skönsberg, vilken är av en viss principiell räckvidd. Reservationen är av följande lydelse:

'Enligt min mening bör kommunalfullmäktige begrunda den arbetslöshetspolitik vi hittills fört inom Skön och ta ställning till principfrågan: 'Kan vi fortsätta enligt samma system?' I varje fall måste det vara oklokt, att just nu då vi stå mitt uppe i en högkonjunktur sätta i gång ett större arbete än någonsin tidigare. Vad blir följden? Jo, att arbetslösheten i Skön konserveras, så att när detta stora arbete är fullbordat — om det nu blir bifallet — så inte bara kvarstår vår nuvarande stab av arbetslösa, utan den ökas säkert, alldeles oberoende hur konjunkturutvecklingen blir. *Genom att igångsätta stora arbeten konkurrerar kommunen om arbetskraften på den öppna arbetsmarknaden.*

Så länge vi besluta arbeten ha vi folk, som vill utföra dem. Det är lika naturligt som att t. ex. Ortvikens sulfitfabrik har just så många arbetare, som den sysselsätter.

Då vi inom de kommunala myndigheterna i Skön ha beslutat om de olika arbetsprojekten ha vi letts av tre bevekelsegrunder

1. en uppriktig önskan att hjälpa arbetslöshetens offer,
2. förtjusning över att få nyttiga arbeten utförda med större eller mindre statsbidrag, och
3. en viss avundsjuka de olika kommundelarna emellan, så att inte en del av kommunen skall komma i åtnjutande av väsentligt större välsignelse än en annan.

Detta skapar också en dubbelhet i hela vår inställning till arbetslöshetsproblemet. Som privatpersoner beklaga vi den arbetslöses svåra lott och jämra oss över den höga kommunalskatten, men som kommunalmän hoppas vi, att arbetslösheten skall räcka åtminstone tills det eller det arbetet är slut-

fört. Arbetslösheten i Skön får inte bli ett ont som för så mycket gott med sig att vi inte vill bli av med den.

Enligt min mening kan detta inte längre få fortgå. Nu under högkonjunkturen och då vi gå mot vår och sommar måste vi pröva nya linjer. Jag tillåter mig därför föreslå:

1. att samtliga arbetsförslag, som i dag ligga på fullmäktiges bord, bordläggas, till dess lågkonjunkturen sätter in. Härifrån undantagas lämpligen sådana arbeten som avse färdigställande av förut påbörjade, exempelvis servisledningen i östra Petersviksområdet, samt vatten- och avloppsledningar i Medborgaregatan, som i vår skall utbyggas av vägstyrelsen;

2. att arbetslöshetskommittén bemyndigas att fullborda påbörjade och tidigare beslutade arbeten och efterhand vidtaga de inskränkningar i sin verksamhet som kunna bli erforderliga;

3. att arbetslöshetskommittén hos Statens A. K. begär tillräckligt antal platser vid de statliga arbetsplatserna under övergångstiden; och

4. att arbetsföretaget 'Vatten och avlopp i norra Skön' rekommenderas att utföras i statens regi i samband med vattenfrågans ordnande i angränsande delar av Timrå samt i Alnö, om så finnes lämpligt.

Sammanfattningsvis må sägas, att jag med dessa förslag inte vill göra de oförskyllt arbetslösa lott svårare, utan jag menar att omsorgen om dem skall överflyttas från kommunen till staten.'

Genom beslut den 30 december 1938 uppdrog *Kungl. Maj:t* åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att såsom statligt beredskapsarbete utföra de av styrelsen till utförande i första hand förordade arbetena och skulle statsbidrag utgå med följande procentsatser och följande belopp:

	Procent	Totalkostnad	Beviljat belopp
till anläggningen för Skön	90	1,600,000	1,440,000
» » » Alnö	95	641,000	608,950
» » » Timrå	60	251,500	150,900
	Summa kronor	2,492,500	2,199,850

*

Att arbetslösheten är stor i de kommuner, det här gäller, är obestridligt. Detta kan emellertid icke i och för sig motivera eller försvara vilka och hur omfattande nya hjälparbeten som helst.

Utskottet anser det ur olika synpunkter högeligen tvivelaktigt, om det kan vara ändamålsenligt eller ens försvarligt att besluta här ifrågavarande hjälparbeten, vilka, innan de bli färdiga, beräknas draga en kostnad av c:a 6 miljoner kronor, utan att därmed i någon nämnvärd utsträckning nya utkomstmöjligheter i orten skapas.

Betänksamheten inför dessa omfattande arbeten blir så mycket större på grund av de högst avsevärda materialkostnader, som ingå i totalkostnader-

na. Icke mindre än c:a 3 miljoner kronor torde sålunda komma att åtgå till material, som måste anskaffas från annat håll.

Av arbetslöshetskommissionens yttrande framgår vidare *dels* att utredningen i ärendet icke skett med önskvärd grundlighet, *dels* att kommissionen själv ej minst med tanke på de försämrade utkomstmöjligheterna i dessa trakter och på grund av därför förutsebar successiv utflyttning står synnerligen tveksam rörande ändamålsenligheten av att sätta i gång ett vattenledningsföretag av denna storleksordning.

För egen del finner utskottet, att det knappast torde gå att komma till rätta med den arbetslöshet, som sedan många år tillbaka råder i dessa kommuner och särskilt Alnö till följd av den omfattande sågverksnedläggningen, med mindre åtgärder vidtagas för att stimulera och på olika sätt underlätta utflyttning i görlig mån till andra delar av landet av den arbetsföra befolkningen i dessa trakter. Att med omfattande hjälparbeten av det slag, som nu och tidigare beslutits, under rådande högkonjunktur på konstlad väg hålla arbetskraften kvar inom dessa 'arbetslöshetsöar' och därvid inge de arbetslösa förhoppningar om att utkomstmöjligheter i orten framdeles kunna påräknas synes icke lämpligt vare sig med hänsyn till det allmänna eller — ännu mindre — till de arbetslösa.

På grund av vad här ovan anförts har utskottet funnit sig böra besluta anmärkning mot föredragande departementschefen, statsrådet Forslund, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.»

VIII.*

(Protokoll över socialärenden den 4 januari 1939.)

av herr *Gustaf Adolf Björkman*, som med instämmande av herrar *Herlitz*, *Hagström*, *Lindskog* och *Lundqvist* ansett, att utskottet bort uttala följande:

»Sedan enligt protokollsutdrag från andra kammaren av den 4 mars 1939 herr Bagge inom kammaren yttrat, att anledning förefunnes till anmärkning mot statsrådet och chefen för socialdepartementet, varå remiss begärts till konstitutionsutskottet, inför vilket anledningen skulle uppgivas, har jämlikt föreskriften i § 57 riksdagsordningen detta yttrande tillika med ett av herr Bagge i sammanhang härmed avlämnat förseglat konvolut blivit till utskottet överlämnat.

Ifrågavarande förseglade konvolut befanns vid öppnandet innehålla en skrivelse av följande lydelse:

* Närvarande vid behandlingen av förevarande ärende: Herrar *Hallén*, *Anton Pettersson*, *Gustaf Adolf Björkman*, *Källman*, *Björck*, *Herlitz*, *Anders Andersson*, *Hagström*, *Hårdin*, *Anderberg*, *Söderkvist*, *Andersson* i Igelboda, *Lindskog*, *Fast*, *Mosesson*, *Lundqvist*, *Nordström* i Torsby, *Nilsson* i Göteborg, *Johansson* i Tväråselet och *Wolgast*.

Till Konstitutionsutskottet.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 2 med förslag till tilläggsstat för budgetåret 1938/39 hemställas, att till bidrag till flyktingars uppehälle, yrkesutbildning m. m. måtte anvisas ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Motiveringen till detta förslag innefattas i statsrådets och chefens för socialdepartementet i propositionen återgivna yttrande till statsrådsprotokollet den 4 januari, vilket är av följande lydelse:

»I enlighet med humanitetens bud har vårt land, i likhet med en del andra länder, under senare år mottagit ett antal flyktingar. Med hänsyn till våra egna medborgares intressen har tillströmningen dock måst begränsas. Antalet flyktingar, som vistas i landet, torde också vara relativt litet i förhållande till antalet i vissa andra länder. Enligt en av socialstyrelsen gjord beräkning lära den 1 november 1938 ha funnits lägst 1,800 och högst 2,300 flyktingar i landet. Antalet torde sedan dess ha vuxit, och man måste räkna med en ytterligare ökning.

En del av flyktingarna ha här kunnat finna arbetsanställning eller på annat sätt själva ordna sin försörjning. Andra ha för sitt uppehälle blivit beroende av understöd från enskilda personer eller organisationer. Frånsett vissa anslag av lotterimedel till de s. k. intellektuella flyktingarna har staten hittills icke bidragit till flyktingarnas försörjning. Med hänsyn till det växande antalet av dessa synes det emellertid rimligt, att staten stöder det uppoffrande arbete, som enskilda personer och organisationer utföra på detta område. Jag förordar därför, att ett anslag på 500,000 kronor för ändamålet äskas av riksdagen.

Anslagets användande torde få bli beroende på Kungl. Maj:ts prövning från fall till fall. Det bör kunna användas dels för direkta bidrag till flyktingarnas uppehälle här, dels för att bereda vissa flyktingar tillfälle till yrkesutbildning och dels för att underlätta avresa härifrån till annat land för flyktingar, som där kunna finna utkomst. Vid anslagets användande bör tillses, att statens bidrag icke tages till intäkt för inskränkning i den enskilda hjälpverksamheten.»

Såvitt av detta yttrande framgår, är den utredning, på vilken departementschefen grundat sin hemställan till Konungen, ytterst ofullständig. Föreskriften om »nödiga upplysningars inhämtande från vederbörande ämbetsverk» (regeringsformen § 10) synes ej ha blivit iakttagen. Icke heller giver yttrandet vid handen, att ärendet blivit med tillbörlig omsorg berett inom departementet.

I varje fall har — därest mera ingående överväganden föregått Kungl. Maj:ts beslut — ingen upplysning härom kommit till riksdagens kännedom. Riksdagen har i följd härav haft att taga ståndpunkt till Kungl. Maj:ts förslag utan att äga sådan kännedom om de föreliggande behoven och de av regeringen åsyftade utvägarna för deras avhjälpande, som med skäl kan fordras vid prövningen av ett så betydande anslagskrav.

Jag finner i följd av vad nu anförts anledning föreligga till anmärkning mot statsrådet och chefen för socialdepartementet och hemställer, att kon-

stitutionsutskottet — efter att hava tagit kännedom om den utredning, som, utöver vad det publicerade utdraget ur statsrådsprotokollet giver vid handen, kan hava föregått Kungl. Maj:ts beslut — ville vidtaga de åtgärder, som i anledning av denna min anmälan grundlagsenligt kunna ankomma på utskottet.

Stockholm den 4 mars 1939.

Gösta Bagge.'

Till svar på utskottets begäran hos vederbörande att utfå handlingarna till Kungl. Maj:ts proposition nr 2, femte huvudtiteln, punkt G 10, angående Bidrag till flyktingars uppehälle, yrkesutbildning m. m. reservationsanslag, ingick en skrivelse av följande innehåll:

'Socialdepartementet.

Till Riksdagens Konstitutionsutskott.

I skrivelse den 7 mars 1939 till Statsrådet N. J. E. Quensel har Konstitutionsutskottet anhållit, att till utskottet måtte överlämnas handlingarna till Kungl. Maj:ts proposition nr 2, femte huvudtiteln, G 10, angående bidrag till flyktingars uppehälle, yrkesutbildning m. m. reservationsanslag.

Jag får härmed meddela, att några dylika handlingar icke finnas.

Stockholm den 11 mars 1939.

Åke Natt och Dag.'

Kungl. Maj:ts stadga angående fördelning av ärendena mellan statsdepartementen föreskriver i § 4, att ärende, som faller inom två eller flera departements verksamhetsområden, skall handläggas inom det departement, till vilket ärendet huvudsakligen hör, och beredas i samråd med cheferna för det eller de övriga departementen.

Enligt § 10 regeringsformen skola regeringsärendena, innan de hos Kungen i statsrådet föredragas, genom nödiga upplysningars inhämtande från vederbörande ämbetsverk av den föredragande beredas.

Kungl. Maj:ts i proposition nr 2 med förslag till tilläggsstat för budgetåret 1938/39 gjorda framställning om anslag till flyktingars uppehälle, yrkesutbildning m. m. innebar från Kungl. Maj:ts sida ett principbeslut i en stor och betydelsefull fråga. Den berörde ett problem, som flerfaldiga gånger dryftats vid internationella konferenser, och ägde ett omedelbart samband med planläggningen av hela vår främlingspolitik. Den avsåg också anvisande av ett betydande anslag. Det är under sådana förhållanden synnerligen påfallande, att ingen annan utredning legat till grund för Kungl. Maj:ts beslut än de knapphändiga upplysningar, som innefattas i statsrådets av anmärkningsanmälararen åberopade yttrande till statsrådsprotokollet. Särskilt bör erinras, att ärendet varit förtjänt av att skärskådas jämväl ur andra synpunkter än dem, som socialdepartementet företräder. Att beslutet om framställningen det oaktat fattats utan föregången gemensam beredning mellan

chefen för socialdepartementet och vissa andra departementschefer står ej väl överens med de regler, som Kungl. Maj:t fastställt för beredningen av regeringsärenden.

I varje fall hade dock statsrådet och chefen för socialdepartementet bort inhämta nödiga upplysningar från vederbörande ämbetsverk före sitt ställningstagande till frågan. Att så ej skett framgår av svaret på konstitutionsutskottets begäran hos vederbörande att utfå handlingarna till ifrågavarande proposition. Det synes utskottet jämväl obestriddigt, att, såsom anmärkningsanmälnaren framhållit, underlåtenheten att höra vederbörande ämbetsverk försvårat riksdagens behandling av propositionen. Enighet rådde visserligen inom riksdagen om att medel av humanitära skäl borde ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att användas till hjälp åt flyktingarna. Men man saknade utredningar om medelsbehovets omfattning och planläggningen av yrkesutbildningen. Även de, som förordade bifall till propositionen i oförändrat skick, erkände beredningens bristfällighet genom att upplysa, att statsutskottet för att bliva informerat om vad Kungl. Maj:t avsåg med yrkesutbildning tillkallat en representant för socialstyrelsen, d. v. s. en representant för ett verk, som icke yttrat sig i ärendet och följaktligen icke heller kunnat lämna någon upplysning om motiven för propositionen. Det visade sig ock vid behandlingen i kamrarna av ärendet, att olika meningar gjorde sig gällande vid tolkningen av den kungliga propositionen.

Det är ett ofrånkomligt krav, att den föredragande bereder ärendena på ett omsorgsfullt sätt, särskilt genom inhämtande av nödiga upplysningar från vederbörande ämbetsverk, innan Kungl. Maj:t fattar sitt beslut. Det har likaledes städse ansetts såsom synnerligen betydelsefullt, att riksdagen, då den tager ståndpunkt till ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag, kan göra det i medvetande om, att Kungl. Maj:t haft tillgång till all den administrativa sakkunskap och erfarenhet, som står Kungl. Maj:t till buds. I dessa hänseenden ha beträffande förevarande proposition reglerna om ärendenas betryggande beredning icke iakttagits.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet funnit sig böra besluta anmärkning mot föredragande departementschefen, statsrådet Forslund, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.»

IX.*

(Protokoll över ecklesiastikärenden den 30 december 1938.)

av herr *Hagström*, som med instämmande av herrar *Gustaf Adolf Björkman*, *Karl Bodin*, *Lindskog* och *Nolin* anförte:

* Närvarande vid behandlingen av förevarande ärende: Herrar *Hallén*, *Anton Pettersson*, *Strömberg*, *Gustaf Adolf Björkman*, *Källman*, *Karl Bodin*, *Nils Andersson*, *Anders Andersson*, *Hagström*, *Härdin*, *Albertsson*, *Lindskog*, *Fast*, *Andersson* i Ovanmyra, *Vougt*, *Mosesson*, *Nordström* i Torshy, *Eriksson* i Toftered, *Norén* och *Nolin*.

»I skrivelse till Konungen den 2 december 1936 föreslog Härnösands domkapitel enligt 2 § lagen den 13 november 1936 om domkapitel överläraren vid Härnösands folkskolor filosofie kandidaten Yngve Zacharias Näsström till ledamot med särskild sakkunskap på folkundervisningens område.

Genom beslut den 18 december 1936 förordnade emellertid Kungl. Maj:t lektorn vid högre allmänna läroverket i Härnösand Erik Ivar Timelin att under sex år, räknat från och med den 1 januari 1937, vara ledamot av domkapitlet i Härnösand.

I skrivelse till Konungen den 22 november 1938 begärde Timelin, som den 21 oktober 1938 utnämnts till rektor vid högre allmänna läroverket i Motala, att från och med den 1 januari 1939 varda entledigad från förordnandet som ledamot av domkapitlet i Härnösand. Domkapitlet, som under hand inhämtat, att den av Kungl. Maj:t förordnade ersättaren för Timelin, folkskolläraren Sten Berglund i Bollstabruk, sett sig urständssatt att mottaga förordnande som ordinarie domkapitelsledamot, föreslog i skrivelse den 17 december 1938 ånyo överläraren Yngve Zacharias Näsström till ledamot med särskild sakkunskap på folkundervisningens område.

Genom beslut den 30 december 1938 entledigade Kungl. Maj:t Timelin från det honom givna uppdraget att vara ledamot av domkapitlet i Härnösand samt förordnade, efter tillstyrkan av föredragande departementschefen, statsrådet Engberg, dels föreståndaren för folkhögskolan i Hola filosofie kandidaten Bror Josef Olsson att under sex år vara ledamot av domkapitlet i Härnösand, dels ock folkskolläraren Sten Verner Villy Berglund att under samma tid vara suppleant för Olsson.

Näsström, som är född år 1900, avlade filosofie kandidatexamen 1923 och folkskollärarexamen påföljande år. Under tiden från och med hösten 1924 till och med våren 1935 var han lärare vid Vänersborgs folkskolor; samtidigt därmed var han från år 1925 lärare vid stadens lärlings- och yrkesskolor och från år 1929 rektor darsammastädes. Överlärartjänsten i Härnösand tillträdde han vid början av höstterminen 1935. Under en tid av omkring tio månader har han uppehållit folkskolinspektörstjänst. Med hänsyn till att Näsström sålunda förenar mångsidig praktisk erfarenhet med akademisk och folkskolläraryt utbildning, ansåg domkapitlet honom särskilt väl lämpad för uppgiften.

Föreståndaren Bror Josef Olsson är född 1890 och har avlagt filosofie kandidatexamen. Han har sedan tjänstgjort vid olika folkhögskolor, innan han år 1929 blev föreståndare för folkhögskolan i Hola. Någon tjänstgöring vid folkskola kan han icke uppvisa.

Rörande tillsättande av ledamot av domkapitel stadgas följande i 2 § 1 mom. lagen om domkapitel:

»Domkapitel i stift består av följande ledamöter, nämligen:

---

en av Konungen efter förslag av domkapitlet för sex år i sänder förordnad, i allmänna värv förfaren lekman;

en av Konungen efter förslag av domkapitlet för sex år i sänder förordnad ledamot, som äger särskild sakkunskap på folkundervisningens område;

—————>

Folkundervisning är i svenskt lagspråk en hävdvunnen beteckning på undervisning i folkskola. Redan den för vårt folkskoleväsendes grundläggning så betydelsefulla stadgan den 18 juni 1842 använder uttrycket i denna begränsade betydelse. Detsamma gäller om av Kungl. Majt senare utfärdade folkskolestadgor. Sålunda har första kapitlet i 1921 års folkskolestadga till rubrik *Skolor för folkundervisningen* samt behandlar folkskolor, småskolor och i visst sammanhang fortsättnings- och ersättningskolor, däremot ej folkhögskolor.

Domkapitlets uppsikt över folkskolorna i stiftet har likaledes gamla anor. Den är utan gensägelse den viktigaste uppgift, som i skolfrågor åligger domkapitlet. Någon befattning med de från folkskolorna helt artschilda folkhögskolorna har domkapitlet däremot ej.

Av förarbetena till 1936 års lag om domkapitel framgår med all önskvärd tydlighet, att lagen med särskild sakkunskap på folkundervisningens område avser kunskap och erfarenhet om folkskoleundervisningen. Vid granskning av de vid utarbetandet av 1936 års lag om domkapitel tillkallade sakkunnigas förslag framhöll skolöverstyrelsen, att en av Konungen förordnad, på folkskoleväsendets område sakkunnig skolman måste anses erforderlig för domkapitlens kompetens såsom skolmyndighet. Departementschefen underströk vid framläggande inför 1936 års riksdag av proposition (nr 241) med förslag till lag om domkapitel i anförande till statsrådsprotokollet, att domkapitlens behov av sakkunskap på folkundervisningens område borde tillgodoses med personer, som »innehaft eller uppehållit befattning i denna undervisnings tjänst». Första lagutskottet yttrade i sitt utlåtande (nr 42) över propositionen, vilken i denna del bifölls av 1936 års riksdag, att utskottet i allt väsentligt kunde biträda de av skolöverstyrelsen framförda synpunkterna och att således, så länge domkapitlet i stiftet i samma utsträckning som för närvarande handlade ärenden angående folkundervisningsväsendet, sakkunskapen och erfarenheten på detta område borde representeras av en ledamot i kapitlet. Med den utformning utskottet givit förslaget i denna del syntes icke föreligga tillräcklig anledning att låta domkapitelsreformen anstå i avvaktan på lösningen av frågan om inrättande av särskilda mellaninstanser för folkskoleärenden.

Tvenne gånger har Härnösands domkapitel under återopande av 2 § i lagen om domkapitel föreslagit Kungl. Maj:t att utnämna en i folkskolefrågor särskilt sakkunnig person till ledamot av domkapitlet. Domkapitlet har härvid letts av en begriplig önskan att följa lagens bud och åt sig förvärva den sakkunskap, som enligt skolöverstyrelsens ovan refererade yttrande måste anses erforderlig för domkapitels kompetens såsom skolmyndighet.

Statsrådet Engbergs åtgärd att under sådana förhållanden i konselj den 30 december 1938 råda Kungl. Maj:t att utse en person, som icke innehaft eller

uppehållit befattning i folkundervisningens tjänst, till ledamot av Härnösands domkapitel med särskild sakkunskap på folkundervisningens område, anser jag vara så anmärkningsvärd, att konstitutionsutskottet i anledning därav bort besluta anmärkning.»

X.*

(Protokoll över ecklesiastikärenden den 9 december 1938.)

av herr *Lindskog*, som med instämmande av herrar *Björck*, *Herlitz*, *Hagström*, *Caap*, *Andersson* i Ovanmyra, *Mosesson* och *Lundqvist* anförde:

»Till en ledigförklarad ordinarie folkskollärartjänst, med vilken var förenad överlärartjänsten i Hässleholms skoldistrikt, uppsatte skolöverstyrelsen, efter att ha inhämtat yttrande av t. f. folkskolinspektören Ernhard, följande tre sökande på förslag: Ericson, Dorff och J. E. Carlsson i nu nämnd ordning. Över förslaget besvarade sig sökanden William Gravé, under yrkande att han måtte jämte de tre å förslaget uppförda sökandena erhålla förslagsrum eller, alternativt, att Carlsson måtte avföras från förslaget och Gravé i stället uppföras å tredje förslagsrummet. Under loppet av de följande 2 å 3 månaderna utvecklade Gravé sin talan i icke mindre än 12 olika inlagor, varav 7 ställda till konungen och 5 till skolöverstyrelsen.

I sitt utlåtande över besvären anförde skolöverstyrelsen (generaldirektör Holmdahl samt undervisningsråden Engvall och Wagnsson, den sistnämnde föredragande):

'Handlingarna i målet utvisa, att sökanden Carlsson och klaganden äro jämställda enligt första befordringsgrunden, att klaganden äger ett bestämt företräde enligt andra befordringsgrunden samt att enligt tredje befordringsgrunden Carlsson är klaganden något överlägsen.

Enligt folkskolestadgans 19 § 5 mom. skall hänsyn jämväl tagas till sådana egenskaper, som företrädesvis erfordras för utövande av ledningen och tillsynen av arbetet i folkskolan. Folkskolinspektören i Nordskånes östra inspektionsområde har i ett yttrande den 7 november 1938 förklarat, att klaganden saknar de egenskaper, vilka företrädesvis erfordras för ett framgångsrikt utövande av ledningen och tillsynen av arbetet i folkskolan. Tillförordnade inspektören i samma inspektionsområde, överläraren i Hässleholms skoldistrikt, har i sitt till överstyrelsen den 22 juli 1938 avgivna yttrande ansett Carlsson böra före Gravé ifrågakomma till överlärartjänsten. De av klaganden i olika inlagor framförda synpunkterna samt den på hans föranstaltande igångsatta och i hans hem bland lärare vid Hässleholms folkskola företagna öppna omröstningen rörande Carlssons lämplighet för överlärartjänsten synas överstyrelsen vittna om en sådan brist på

* Närvarande vid behandlingen av förevarande ärende: Herrar *Hallén*, *Anton Pettersson*, *Strömberg*, *Oscar Gottfrid Karlsson*, *Sandegård*, *Björck*, *Herlitz*, *Nils Andersson*, *Anders Andersson*, *Hagström*, *Caap*, *Lindskog*, *Andersson* i Ovanmyra, *Mosesson*, *Lundqvist*, *Eriksson* i Toftered, *Hällgren*, *Norén*, *Sundström* i Skövde och *Spångberg*.

omdöme, att klaganden därigenom visat sig sakna de för utövande av ledningen och tillsynen av arbetet i folkskolan erforderliga egenskaperna.

På grund av vad sålunda anförts hemställer överstyrelsen i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte lämna besvärerna utan bifall.'

Det är att märka, att de tre ledamöter av skolöverstyrelsen, som här yttrat sig, voro andra än de tre, som upprättat förslaget.

Som kommentar till skolöverstyrelsens yttrande och till belysning av klaganden Gravés utomordentliga omdömeslöshet och därigenom ådagalagda olämplighet att inneha en chefspost må här några av hans skrivelser eller utdrag av desamma återgivas.

Den 24 oktober 1938 insände Gravé följande skrivelse till skolöverstyrelsen:

'Med stöd av bifogade yttrande från lärarkåren vid Hässleholms folkskola får jag vördsamt meddela, att jag hos Kungl. Maj:t kommer att underdånigt anhålla om, att J. E. Carlsson definitivt avföres från förslagsrum, då hans kvarstående måste anses strida mot sunda principer. På förfrågan huruvida lärarna och lärarinnorna önskade honom till överlärare ha tio (10) av tolv (12) svarat nej.'

Vid skrivelsen fanns fogat följande uttalande:

'Med anledning av vår kamrats, folkskollärare W. Gravé, besvärsmål rörande Kungl. Skolöverstyrelsens förslag till överlärartjänst vid Hässleholms folkskola, få vi undertecknade, lärare och lärarinnor vid Hässleholms folkskola, beträffande folkskollärare J. E. Carlssons lämplighet för överlärartjänsten göra följande uttalande.

Vi ha på en gång samlade, besvarat en viss fråga, ställd till var och en av de närvarande. Denna fråga lyder så:

»Anser Ni, att folkskollärare J. E. Carlsson åtnjuter Edert förtroende i så hög grad och i sådan omfattning, att Ni önskar honom till överlärare vid Hässleholms folkskola?»

De närvarande ha på det sätt, som framgår av nedanstående, besvarat frågan och var för sig med sina namnteckningar bekräftat det svar, de själva nedskrivit.

Namn	Svar (Ja eller Nej)
William Gravé	Nej
Libert Johnsson	Nej
Gust. Widell	Nej
Maria Pihl	Nej
Anna Johnsson	Nej
Greta Carlsson	Nej
Anna Jönsson	Nej
Maria Fribrock	Nej
Kerstin Svensson	Nej
Ruth Johnsson	Nej

(Lärarnas antal vid Hässleholms folkskola är 14, men de, som kunnat yttra sig i berörda fråga, är givetvis endast 12.)'

Påföljande dag, den 25 oktober 1938, ingav Gravé följande skrivelse till Kungl. Maj:t:

'I djupaste underdånighet får jag med hänvisning till mina föregående besvärsskrivelser rörande Kungl. Skolöverstyrelsens förslag till överlärar-

tjänst vid Hässleholms folkskola förete ett dokument, som utan tvivel måste anses utgöra sådan bevisning för J. E. Carlssons olämplighet för överlärartjänsten, att han måste avföras från förslagsrum.

Vid sammanträde med lärarkåren vid Hässleholms folkskola den 24 okt. 1938 ha tio av tolv röstberättigade lärare och lärarinnor förklarat sig icke vilja ha J. E. Carlsson till överlärare, emedan han icke åtnjuter deras »förtroende i så hög grad och i sådan omfattning», som vore önskvärt.

Då vissa lärarinnor, i detta fall två, till synes av principiella skäl aldrig uttala sig i dylika frågor, måste lärarkårens uttalande betraktas som praktiskt taget enhälligt.

Jag hänvisar till bifogade vidimerade avskrift av lärarkårens uttalande.

Då det självfallet måste anses som olidligt för vederbörande folkskolestyrelse, att på förslag få en kandidat, som under alla förhållanden betraktas som oövalbar, måste det för lärarkåren kännas mer än hårt, om J. E. Carlsson finge kvarstå på förslagsrum och mot all rimlig förmodan bleve vald till överlärare. Konsekvenserna därav kunna på förhand bedömas.

Med den utformning som lärarkårens uttalande fått, måste jag betrakta det som ett förtroendevotum av visst värde för mig.

Med anledning av nu företedd bevisning av avgörande betydelse får jag härmed underdånigst anhålla, att J. E. Carlsson avföres från förslagsrum och att i stället jag uppföres å tredje förslagsrummet.

Vid skrivelsen var fogat det ovan intagna uttalandet av vissa lärare.

Ur en längre inlägga till Kungl. Maj:t den 11 oktober 1938 må följande utdrag återgivnas:

'Ingen torde kunna förneka, att de slätstrukna tjänsteåren äro bundna av schemat, och att *alla*, till och med en jämförelsevis lat och ohägad person, så småningom komma fram till denna merit.

Så är icke fallet med t. ex. fortsatta studier, med studieresor, med kurser, med pedagogiskt författarskap, med arbetet på att förbättra undervisningsmaterialet.

I sådana fall utgör det egna initiativet, den goda viljan till skolans bästa, drivfjädern. Med avseende på dessa mina meriter kan jag tryggt citera ecklesiastikministerns egna ord: 'Det är därför nödvändigt att se till, att endast de bästa, de ur skolans synpunkt *värdefullaste*, kommer fram till högre befattningar.'

Nu återstår frågan: vilket är i detta fall *mest värdefullt* — en lärare, som bevisligen av egen fri vilja offerar mycket av bekvämlighet och fritid på fortsatta, verkliga studier, kostsamma resor, många kurser, pedagogiskt författarskap, som bråkar sin hjärna med försök till uppfinningar, avsedda att göra undervisningen mera effektiv, eller — en lärare, som bevisligen uträttat påfallande litet eller intet utanför tjänsteårens och schemats givna, tvångsmässiga ram?

Min överklagning, folkskolestyrelsens påtagliga tvekan, inspektörens uttalande, allmänhetens inställning bottnar helt enkelt i den sunda, svenska rättskänsla, som ännu förmår skilja på två slag av meriter.

Hela min sak utgör i dubbel bemärkelse ett skolexempel på hur rätt ecklesiastikministern har i sitt uttalande.

Skall alltså i detta fall ecklesiastikministerns linje följas eller inte?

Jag vågar i detta fall *vädja direkt till statsrådet Engberg* och uttalar den fasta förhoppningen, att jag åtminstone inför ecklesiastikministern har lyckats bevisa det berättigade i mina krav.

På grund av härvarande folkskolstyrelsens och inspektörs yttrande i frå-

gan och även genom J. E. Carlssons 'försvar', som i stor utsträckning ger relief åt mina meriter och på många punkter dömer hr Carlsson själv samt genom de riktlinjer ecklesiastikministern själv angivit, då det gäller befordringsgrunder, anser jag min position stärkt i väsentlig grad och i väsentliga stycken.

Jag står fast i mitt yrkande beträffande förslagsrum och vågar underdånigst ånyo anhålla att bli i varje fall jämställd med J. E. Carlsson, och helst före honom bli placerad å förslagsrum, enär allt tyder på att jag är bättre meriterad än han.'

En skrivelse till Kungl. Maj:t av den 29 oktober 1938 hade följande lydelse:

'Med anledning av ett sammanträde hållet hos folkskolinspektör H. Holmquist i Kristianstad, vid vilket förutom inspektören även överlärare N. Ernhard, J. E. Carlsson och undertecknad voro närvarande, får jag med viss reservation återlaga min senast inlämnade besvärsskrivelse, där jag yrkar, att J. E. Carlsson avföres från förslagsrum och jag i stället uppföres på tredje förslagsrummet, och jag vidbliver i stället mitt ursprungliga, alternativa yrkande, som återfinnes i min första besvärsskrivelse. Detta sker dock med den reservationen från min sida, att lärarkårens uttalande beträffande J. E. Carlssons lämplighet för överlärartjänsten tillmätas samma vikt och betydelse, som jag angivit i min föregående besvärsinlaga.

Orsaken, varför jag anser den senaste skärpningen av mitt yrkande onödig, är i första hand den, att samförstånd vid förut nämnda sammanträde uppnåddes beträffande min placering å förslagsrum. Sålunda har J. E. Carlsson förklarat, att han icke har något emot, att även jag erhåller förslagsrum; dessutom tillkommer lärarkårens yttrande, vilket bifogas även denna skrivelse, och vilket kvarligger i orubbat skick. Samtliga mina kamrater, som underskrivit detta uttalande, ha dessutom förklarat, att de undertecknat det 'av fri vilja och utan påtryckning från något håll'.

Med framhållande av det alternativa i mitt yrkande och under förutsättning, att det blir satt i fråga att välja mellan de båda alternativen, får jag alltså härmed underdånigt överlämna till Kungl. Maj:ts betänkande och beslut, huruvida det kan befinnas lämpligt och för skolan fördelaktigt, att J. E. Carlsson med hänsyn till vad i ärendet framkommit, kvarstår å förslagsrum, eller om jag i hans ställe bör placeras å tredje förslagsrummet.'

Den 4 november 1938 mottog Kungl. Maj:t en ny inlaga av Gravé:

'De båda sista inlagorna ha inlämnats i samband med den bilaga, där vissa lärare och lärarinnor vid Hässleholms folkskola uttala sig angående J. E. Carlsson, och de beriktiganden och ursäkter, jag önskar göra, gäller speciellt den första av dessa båda inlagor, emedan jag i denna besvärsskrivelse i samband med lärarkårens yttrande gjort vissa kommentarer, vilka i detta sammanhang måste anses som onödiga och opåkallade; t. ex. den mening, där jag säger, att 'det måste anses såsom olidligt för vederbörande folkskolstyrelse' o. s. v.

Emedan jag och många med mig anse, att lärarnas och lärarinnornas uttalande är av den vikt och betydelse, att dess värde icke bör förringas av ett enda för starkt eller opåkallat ord, anser jag det vara min ofrånkomliga plikt, att härmed underdånigst anhålla, att Kungl. Maj:t ville ursäkta mig och betrakta saken med förståelse.

Jag vågar samtidigt lika underdånigt anhålla, att Kungl. Maj:t måtte bedöma och värdesätta omskrivna bilaga med hänsyn till dess eget värde och

med helt bortseende från sådant, som genom mitt förvållande annars skulle kunna skada en i sig självt principiellt betydelsefull och rättvis sak.'

Till sist må lämnas ett utdrag av det yttrande som ordinarie folkskolinspektören i distriktet H. Holmquist efter anmodan ingivit till skolöverstyrelsen den 7 november 1938:

' — — —

Det är ett genomgående drag i klagandens besvärsskrivelser att han lämnar *missvisande* och *vilseledande* uppgifter.

— — —

Sammanträdet hade kommit till stånd i anledning av klagandens oförsvarliga åtgärd att till Kungl. Maj:t och skolöverstyrelsen insända yttrande i detta ärende från lärarekåren. Klagandens här berörda åtgärd syntes mig vara så pass upprörande och vittna om så stor brist på omdöme, att jag för klagandens egen skull ville söka få yttrandet återkallat.

— — —

Av vad sålunda i detta mål förekommit, torde det stå klart att *klaganden Gravé saknar de egenskaper, vilka företrädesvis erfordras för ett framgångsrikt utövande av ledningen och tillsynen av arbetet i folkskolan*, varför hans besvär avstyrkas.'

Genom beslut den 9 december 1938 prövade Kungl. Maj:t — på föredragning och hemställan av statsrådet Engberg — skäligen att, med Carlssons utslutande från förslaget, i tredje rummet å detsamma uppföra Gravé.

Innehållet och utformningen i alla de inlagor, vilka Gravé insänt till Kungl. Maj:t och skolöverstyrelsen, ävensom hans handlingssätt i övrigt, klarlägger med all önskvärd tydlighet huru fullständigt rätt skolöverstyrelsen handlat, då den icke uppfört Gravé på förslagsrum. Han har uppenbarligen visat sig sakna de för utövande av ledningen och tillsynen av arbetet i folkskolan erforderliga egenskaperna och därmed dokumenterat sin fullkomliga inkompetens för en överläroarbefattning. Hans olika inlagor tala i detta hänseende för sig själva.

För min del har jag funnit Kungl. Maj:ts förevarande beslut vara av den allvarliga beskaffenhet, att jag ansett, att utskottet i anledning därav bort besluta anmärkning mot statsrådet Engberg.»

XI.*

(Protokoll över jordbruksärenden den 20 maj 1938.)

av herr *Lundqvist*, som med instämmande av herr *Mosesson* ansett, att utskottet bort uttala följande:

* *Närvarande* vid behandlingen av förevarande ärende: Herrar *Anton Pettersson, Strömberg, Gustaf Adolf Björkman, Oscar Gottfrid Karlsson, Sandegård, Herlitz, Anders Andersson, Hagström, Näslund, Anderberg, Andersson i Igelboda, Fast, Mosesson, Lundqvist, Eriksson i Toftered, Hällgren, Fält, Wolgast, Spångberg* och *Nolin*.

»I samband med överlåtande på andra organisationer av en rad arbetsuppgifter, som dittills ankommit på domänverket, förelade Kungl. Maj:t år 1933 riksdagen en proposition, nr 233, angående indragning av viss personal vid domänverket m. m. I ett yttrande till statsrådsprotokollet anförde departementschefen bl. a.: 'Jag anser ävenledes lämpligt, att personalöver-skottet inom domänverket utnyttjas vid besättande av nyinrättade eller ledigblivande befattningar hos skogsvårdsstyrelserna, vilkas verksamhet till väsentlig del bedrivs med anlitan- de av statsmedel. Detta syfte skulle nås, utan att skogsvårdsstyrelsernas intressen trädde för nära, därest skogsvårdsstyrelserna i första hand kungjorde dylika befattningar till ansökan för domänverkets tjänstemän samt för personal med mera fast anställning hos skogsvårdsstyrelse. Först därest lämplig sökande därvid icke anmält sig, skulle befattningen efter Kungl. Maj:ts beprövande få förklaras till allmän ansökan ledig. Jag har för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att såsom villkor för uppbärande av statsbidrag från det extra reservationsanslaget till skogsvårdens befrämjande föreskriva nämnda ordning för besättande av befattningar hos skogsvårdsstyrelserna.'

Sammansatta banko- och jordbruksutskottet, vars utlåtande nr 1 åberopades i riksdagsskrivelsen (nr 269), yttrade i anledning härav: 'Självfallet är det angeläget, att kostnaderna för avskiljande av övertalig personal, i den mån så är möjligt, nedbringas genom överförande av personal till andra skogsvårdande organisationer. I detta syfte har departementschefen, bland annat, för befrämjande av personalöverskottets utnyttjande vid tillsättande av befattningar hos skogsvårdsstyrelserna ansett det böra såsom villkor för statsunderstöd till dessa styrelser föreskrivas, att nyinrättade eller ledigblivande dylika befattningar i första hand kungöras till ansökan för domänverkets tjänstemän samt för personal med mera fast anställning hos skogsvårdsstyrelse. För egen del ställer sig utskottet tveksamt till förslaget om en dylik föreskrift av generell giltighet. I fråga om de skogsvårdsstyrelser, vilka på grund av 1932 års lag om vård av vissa skogar inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker m. fl. områden komma att inom ifrågavarande områden övertaga arbetsuppgifter från domänverket, synes visserligen påkallat, att företräde vid nyanställning gives åt domänverkets personal, och enligt utskottets mening bör det kunna förut-sättas, att rekrytering från domänverket där äger rum i samma utsträckning som utökning sker av antalet nu befintliga befattningar. Att de i propositionen uttalade önskemålen i förevarande hänseende beaktas av skogsvårdsstyrelserna i nu ifrågavarande områden framgår av att, enligt vad till utskottet överlämnade handlingar utvisa, skogsvårdsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens och Kopparbergs län i skrivelser till Kungl. Maj:t anmält sina beslut att vid nyanställning av personal i anledning av de ökade uppgifterna lämna företräde för domänverkets tjänstemän samt för personal med mera fast anställning hos skogsvårdsstyrelse. Vad däremot angår skogsvårdsstyrelserna inom övriga delar av riket, synes efter utskottets mening hinder icke

böra möta för ett omedelbart kungörande av ledigblivande befattningar till allmän ansökning.'

Under debatten i andra kammaren den 27 maj 1933 i anledning av utskottets utlåtande yttrade herr Lindman bl. a.:

'Nu hade Kungl. Maj:t begärt, att man åtminstone skulle åt en del av dessa personer bereda sysselsättning i skogsvårdsstyrelserna eller såsom stiftsjägmästare och biträden åt dessa stiftsjägmästare. Man hade framlagt det förslaget, men stiftsjägmästare och extra sådana äro redan i regel tillsatta, så att det är ej mycket att tala om. Men utskottet vill ej vara med därom för skogsvårdsstyrelserna för hela riket, utan tillstyrker endast förslaget i fråga om skogsvårdsstyrelserna i Västerbottens, Norrbottens och Kopparbergs län. Vid behandling av ansökningar till befattningar där skola sådana personer äga företräde, som varit anställda i domänverket.'

Herr Johansson i Uppmälby anförde i anslutning härtill bl. a.:

'Herr Lindman och statsrådet (Sköld) påpekade, att då det gällt anställning hos skogsvårdsstyrelserna, har utskottet icke i motiveringen gått in för att det skulle givas företrädesrätt vid första ansökan åt domänstyrelsens övertaliga personal. Jag tror icke, att det för närvarande finns just några platser inom skogsvårdsstyrelserna med undantag av de skogsvårdsstyrelser, som övertagit uppgiften att sköta lappmarksskogarna. De övriga skogsvårdsstyrelserna äro under de nu rådande förhållandena överorganiserade, och man har mycket stora svårigheter att bibehålla den personal man har, därför att under senare tider skogsvårdsavgifterna sjunkit för varje år. Det är endast under förutsättning att det blir ett uppsving på trävarumarknaden, som det är möjligt att i framtiden behålla de skogsvårdstjänstemän, som respektive skogsvårdsstyrelser ha. Det är klart, att på det området har domänstyrelsens avskedade personal samma rätt att söka som andra, men utskottet har icke ansett, att de skogsvårdsstyrelser, som icke övertagit några uppgifter från domänverket, skulle vara pliktiga att i första hand anställa domänstyrelsens tjänstemän. Jag tror jag vågar uttala, att den uppfattningen varit den rådande inom södra och mellersta delarna inom riket, och även inom centralstyrelsen för skogsvårdsstyrelsernas förbund har man varit enig om att gå den vägen.'

Genom skyddsskogarnas överförande från och med den 1 januari 1938 till skogsvårdsstyrelsernas i Jämtlands och Kopparbergs läns administration aktualiserades ånyo frågan om indragning av viss domänverkspersonal. I proposition (nr 204) till 1937 års riksdag, där denna fråga behandlades, anförde departementschefen: 'I likhet med skogslagkommissionen anser jag det ur statens synpunkt vara önskvärt, att den övertaliga personalen i möjligaste mån utnyttjas vid tillsättande av de tjänster, som komma att vid skogsvårdsstyrelserna i Kopparbergs och Jämtlands län bliva erforderliga i anledning av skogsvårdsstyrelsernas övertagande av tillsynen över skyddsskogarna. Detta syfte torde kunna vinnas, därest skogsvårdsstyrelserna i nämnda län åtaga sig att i första hand kungöra nyssnämnda befattningar hos styrelserna lediga till ansökan för domänverkets tjänstemän eller personal med mera fast an-

ställning hos skogsvårdsstyrelserna samt, därest lämpliga sökande därvid icke anmält sig, allenast efter Kungl. Maj:ts medgivande ledigförklara sagda befattningar även för andra sökande. Genom ett sådant tillvägagångssätt skulle de påtalade olägenheterna i samband med indragningarna till största delen kunna undgås. Jag tillstyrker därför i enlighet med vad skogslagkommissionen föreslagit, att såsom villkor för beviljandet av statsbidrag till skogsvårdsstyrelserna i Kopparbergs och Jämtlands län från nionde huvudtitelns anslag till skogsvårdens befrämjande stadgas, att omförmälda ordning tillämpas vid tillsättandet hos styrelserna av sådana befattningar, som nu nämnts.'

Jordbruksutskottet återgav i sitt utlåtande nr 67, som bifölls av riksdagen, departementschefens ovan refererade yttrande utan erinran.

I brev till statskontoret den 21 juli 1937 angående anslag till skogsvårdsstyrelserna föreskrev Kungl. Maj:t såsom villkor för åtnjutande av de skogsvårdsstyrelserna i Kopparbergs och Jämtlands läns landstingsområden tilldelade beloppen att vid tillsättandet hos nämnda styrelser av sådana befattningar, som bleve erforderliga i anledning av skogsvårdsstyrelsernas övertagande av tillsynen över skyddsskogarna, dessa skulle i första hand kungöras lediga till ansökan för domänverkets tjänstemän eller personal med mera fast anställning hos skogsvårdsstyrelserna samt, därest lämpliga sökande därvid icke anmälde sig, allenast efter Kungl. Maj:ts medgivande ledigförklara sagda befattningar även för andra sökande.

Den 4 augusti 1937 kungjorde skogsvårdsstyrelsen i Jämtlands län till ansökan tre distriktsjägmästarejänster och tre extra länskogvaktarebefattningar med ansökningsrätt för domänverkets tjänstemän eller personal med mera fast anställning hos skogsvårdsstyrelserna. 27 ansökningar inkommo till de förstnämnda befattningarna och 43 till de sistnämnda.

Vid skogsvårdsstyrelsens sammanträde den 24 september 1937 anförde länsjägmästaren, att en fullt objektiv granskning av de sökandes meriter visade att fyra sökande, som nu innehade skogsvårdsstyrelsetjänst, komme före någon domänverkets tjänsteman.

Länsjägmästaren yttrade vidare bl. a.: 'Med hänsyn till givna direktiv för tjänsternas kungörande anser jag mig emellertid böra till närmare granskning upptaga meriterna för de domänverkstjänstemän, vilka i första hand skulle kunna komma i fråga, nämligen G. Mebius, L. Kjerrulf och E. Rainer. Gentemot dessa uppställer jag aspiranterna bland styrelsens egna tjänstemän, nämligen Y. Fornander, S. Forsberg och P. O. Bristulf. Fornander och Forsberg äro utexaminerade från Skoghögskolan samma år som förstnämnda tre sökande och äro genom sin långvariga tjänstgöring här avgjort mera meriterade än dessa. Rainers och Bristulfs meriter väga tämligen jämnt, men Bristulfs långa tjänstgöring här — första året redan 1929 och från och med juni 1933 i en följd — synes mig väga tyngre än Rainers tjänstgöring, som till mer än tre fjärdedelar av tiden omfattar enskild tjänst och f. ö. tjänst inom do-

mänverket under betydligt kortare tid än Bristulfs tjänstgöring här. Härtill kommer, att Bristulf äger behörighet att handlägga syneförrättning rörande vissa företag enl. 7 kap. vattenlagen samt att han genomgått beteskurs vid Hasselfors, meriter, som alla tre domänverkets tjänstemän sakna, men som äro mycket betydelsefulla i skogsvårdsstyrelsetjänst.

Med stöd av vad jag sålunda anfört får jag föreslå att Fornander, Forsberg och Bristulf erhålla distriktsjägmästaretjänsterna.'

Skogsvårdsstyrelsen beslöt i enlighet med länsjägmästarens förslag att för en tid av tre år räknat från den 1 jan. 1938 och med sex månaders ömsesidig uppsägningsrätt till distriktsjägmästare utse: i Jämtlands västra skogsvårdsdistrikt Y. Fornander, i Härjedalens skogsvårdsdistrikt S. Forsberg och i Jämtlands norra skogsvårdsdistrikt P. O. Bristulf.

Därefter upptogos till prövning ansökningarna till extra läns-skogvaktare. För många av de mest meriterade sökandena ansåg styrelsen deras ålder utgöra ett hinder för deras antagande. Med hänsyn till läns-skogvaktarekårens förnygring borde enligt styrelsens mening åldersgränsen 35 år icke överskridas.

Skogsvårdsstyrelsen beslöt att för en tid av ett år, räknat från den 1 januari 1938 och med sex månaders ömsesidig uppsägningsrätt, till extra läns-skogvaktare antaga: i Undersåkers distrikt Ando Sjödin, i Bergs distrikt Sven Göransson och i Hede distrikt Bertil Löfgren. Ingen av de antagna tillhörde domänverkets personal.

Över skogsvårdsstyrelsens omförmälda båda beslut anfördes besvär hos Kungl. Maj:t.

a)

Över beslutet att utse Bristulf till ordinarie distriktsjägmästare i Jämtlands norra skogsvårdsdistrikt anfördes besvär av e. o. assistenterna G. Mebius och G. Eriksson.

Mebius anförde bl. a.:

'Då min väl vitsordade tjänstgöring dels inom skogsvårdsstyrelsen i Västerbottens län åren 1926—1928 dels som skogsvårdsassistent inom domänverket åren 1932—1933 omfattat enahanda arbetsuppgifter, vilka inom samma verksamhetsgren ålegat Bristulf, med endast cirka två år torde understiga dennes motsvarande tjänstgöring, innebär skogsvårdsstyrelsens beslut — om grundlagens bestämmelser om skicklighet och förtjänst skola fälla utslaget — en stark undervärdering av bland annat min relativt långa tjänstetid i övrigt inom domänverket. En sådan undervärdering kan jag ej i detta sammanhang finna objektivt grundad, så mycket mindre som föredragande departementschefens uttalanden å sid. 9—10 i propositionen nr 204 till 1937 års riksdag synes förutsätta en åtminstone likvärdig behandling av sökande från domänverket och personal med mera fast anställning hos vederbörande skogsvårdsstyrelse.'

I ärendet inkom från de extra jägmästarnas förbund en skrivelse, varur följande må anföras:

'Att förbundet nu funnit anledning göra framställning i denna fråga sammanhänger därmed, att skogsvårdsstyrelsen i Jämtlands län genom beslut den 24 september 1937 tillsatt de ledigförklarade nya tjänsterna inom det s. k. skyddsskogsområdet. Ehuru flera fullt kvalificerade tjänstemän från domänverket anmält sig såsom sökande, har skogsvårdsstyrelsen ändock vid tillsättandet helt förbigått dessa tjänstemän, såvida icke styrelsen dit räknat förordnade extra länsskogvaktaren Ando Sjödin. Sjödin saknar emellertid antagningsbevis som tjänsteman i domänverket och har endast tillfälligt tjänstgjort inom verket under sammanlagt knappt 5 månader.

De tre distriktsjägmästarbefattningarna, som närmast intressera till förbundet ansluten personal, ha besatts med tre i skogsvårdsstyrelsens tjänst förut anställda tjänstemän. Under förutsättning att ett rimligt värde tillmätas tjänstgöringen inom domänverket, vilket i detta sammanhang synes så mycket mera berättigat som de flesta sökande därifrån — i motsats till de utnämnda — inneha rätt betydande erfarenhet från tjänstgöring å skyddsskogarna, äro flera bland domänverkstjänstemännen klart överlägsna en av de utnämnda och i varje fall icke underlägsna de båda övriga. Skogsvårdsstyrelsens beslut synes sålunda knappast förenligt med det förut åberopade utskottsuttalandet — som enligt förbundets mening torde böra gälla även nu föreliggande fall — om företräde för sökande från domänverket och torde även stå i dålig överensstämmelse med de av Kungl. Maj:t givna direktiven.

Möjligen har skogsvårdsstyrelsen tolkat Kungl. Maj:ts av riksdagen godkända direktiv på sådant sätt, att enbart ett kungörelseförfarande i föreskriven ordning vore tillfyllest. Att en dylik formalistisk tolkning av direktiven icke är rimlig, torde emellertid ligga i öppen dager. Man kan nämligen icke gärna till någon del och ännu mindre, såsom departementschefen uttryckt det, till största delen undgå »de påtalade olägenheterna i samband med indragningarna» endast genom att inbjuda en viss personalgrupp att söka en del ledigförklarade tjänster, vilka sedan besättas med andra, i fråga om skicklighet och förtjänst i vissa fall underlägsna tjänstemän.

Under åberopande av vad ovan anförts får De extra jägmästarnas förbund hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes bifalla de i ärendet anförda besvären genom att bereda skogsvårdsstyrelsen tillfälle att upptaga frågan till förnyad omprövning.'

Till följd av remiss avgavs utlåtande i ärendet bl. a. av centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund, som i utlåtande den 13 december 1937 anförde:

'Rätt att överklaga skogsvårdsstyrelsens beslut lärer föreligga allenast i de fall, då dylik rätt i lagstiftningen uttryckligen medgivits. I 30 § skogsvårdslagen äro intagna bestämmelser om anförande av besvär över vissa av skogsvårdsstyrelse meddelade beslut. Dessa beslut avse frågor, som angå tillstånd till avverkning eller omläggning av skogsmark, avverkningsför-

bud eller meddelande av föreskrifter om avverknings utförande eller vidtagande av återväxtåtgärder. Att besvärsmätt med avseende å dylika beslut medgivits, är en naturlig följd därav, att besluten innefatta avgöranden, som direkt beröra den enskilde skogsägarens rätt. Vad däremot angår andra av skogsvårdsstyrelse meddelade beslut, upptagas varken i skogsvårdslagen eller skogsvårdsstyrelseförordningen några bestämmelser om överklagande av dylika beslut. Författningarnas tystnad härutinnan torde få anses innebära, att rätt till klagan över dylika beslut ej är förhanden.

Från regeln, att skogsvårdsstyrelses beslut må överklagas allenast i nyssangivna fall, torde dock visst undantag böra göras. Därest skogsvårdsstyrelse vid meddelande av beslut överskridit sin befogenhet eller beslutet ej tillkommit i laga ordning, torde beslutet få överklagas, även om det är av det innehåll, att med hänsyn därtill klagan över beslutet i allmänhet ej är medgiven. En dylik klagorätt följer av allmänna rättsgrundsatser och lärer böra utövas genom besvär direkt hos Kungl. Maj:t såsom den högsta administrativa myndigheten.

I nu förevarande fall torde alltså klagorätt förekomma med avseende på det sätt, varpå skogsvårdsstyrelsen i Jämtlands län givit tillämpning åt de i proposition nr 204 till 1937 års riksdag angivna och av riksdagen godkända bestämmelser för tillsättandet av de tjänster, som vid skogsvårdsstyrelserna i Kopparbergs och Jämtlands län blivit erforderliga i anledning av styrelsernas övertagande av tillsynen över skyddsskogarna. Bestämmelserna i fråga innebära, att skogsvårdsstyrelserna i nämnda län skola åtaga sig att i första hand kungöra nyssnämnda befattningar hos styrelserna lediga till ansökan för domänverkets tjänstemän eller personal med mera fast anställning hos skogsvårdsstyrelserna samt, därest lämpliga sökande därvid icke anmätt sig, allenast efter Kungl. Maj:ts medgivande ledigförklara sagda befattningar även för andra sökande.

Av vad i målet blivit upplyst kan centralrådet icke finna annat, än att skogsvårdsstyrelsen i Jämtlands län vid utseendet av befattningshavare till omförmälda tjänster hos styrelsen förfarit lagligt och helt i överensstämmelse med ifrågavarande direktiv. Med hänsyn härtill får centralrådet avstyrka bifall till klagandens hemställan om ärendets återförvisning till skogsvårdsstyrelsen för förnyad prövning i enlighet med i omnämnda riksdagsproposition angivna bestämmelser.

Vad härefter angår klagandens yrkande om att, efter undanröjande av skogsvårdsstyrelsens beslut rörande förordnandet för Bristulf, bliva utnämnd till distriktsjägmästare hos skogsvårdsstyrelsen, anser centralrådet, med stöd dels av vad inledningsvis blivit anfört, dels ock av Kungl. Maj:ts beslut den 25 april 1930 angående besvär i fråga om utseende av länsjägmästare hos skogsvårdsstyrelsen i Gävleborgs län, att ett dylikt yrkande icke i förevarande ordning kan upptagas till prövning.

Därest Eders Kungl. Maj:t det oaktat anser ifrågavarande yrkande böra bliva föremål för prövning, vill centralrådet beträffande klagandens och

Bristulfs meriter för tjänsten som distriktsjägmästare i Jämtlands norra skogsvårdsdistrikt anföra följande.

Enligt vad i ärendet blivit utrett har Bristulf intill den dag, då ansöknings-tiden till ifrågavarande befattning utgick, tjänstgjort hos skogsvårdsstyrelse sammanlagt 1,880 dagar, under det att klaganden haft motsvarande tjänstgöring endast under 679 dagar. Av Bristulfs skogsvårdsstyrelsetjänst faller icke mindre än 1,839 dagar på skogsvårdsstyrelsen i Jämtlands län med övervägande delen förlagd till de trakter av länet, som skola tillhöra Jämtlands norra skogsvårdsdistrikt. Till skillnad mot klaganden har Bristulf vidare genomgått fortbildningskurs i skogsdikning vid Skogshögskolan ävensom betes- och vallkulturkurs vid Hasselfors, vilken specialutbildning är av särskilt värde för skogsvårdsstyrelsetjänst. Oaktat klaganden kan redovisa en c:a 4 år längre tjänstgöring inom skogsmannayrket än Bristulf, anser centralrådet sålunda, att för den befattning, varom här är fråga, Bristulf är avgjort bättre meriterad än klaganden.

Även en realprövning av ärendet ger alltså enligt centralrådets mening vid handen, att klagandens besvär böra ogillas.

Under återopande av vad sålunda anförts får centralrådet i underdånighet hemställa, det ifrågavarande besvär måtte av Eders Kungl. Maj:t lämnas utan avseende.

I en i avgörande delar likalydande skrift avstyrkte centralrådet Erikssons besvär under återopande av bl. a. att Bristulf vore honom överlägsen.

Domänstyrelsen yttrade i ärendet den 28 januari 1938:

I fråga om tillkomsten av vissa reglerande bestämmelser i samband med personalindragningarna vid domänverket åren 1933 och 1937 jämte vissa i samband därmed från vederbörande departementschefer och utskotts sida gjorda uttalanden finnes en redogörelse i en remissakterna bifogad skrivelse från De extra jägmästarnas förbund, vilken skrivelses sakuppgifter domänstyrelsen kan vitsorda. Styrelsen förbigår därför dessa förhållanden här och får anföra följande.

Av nu ifrågavarande tre distriktsjägmästarebefattningar med tjänstgöring inom bland annat det förutvarande skyddsskogsområdet av Jämtlands län torde två, motsvarande det antal befattningshavare med jägmästareutbildning, som enligt statsmakternas beslut skola avskiljas från domänverket, utgöra ökning av antalet befattningar hos skogsvårdsstyrelsen på grund av arbetsuppgifter, som övertagits från domänverket.

I nådigt brev den 11 augusti 1933 till statskontoret angående fördelning av anslaget till skogsvårdens befrämjande för budgetåret 1933/1934 och de hos statskontoret vid 1932 års utgång redovisade skogsvårdsavgifterna har Kungl. Maj:t erinrat, att sammansatta banko- och jordbruksutskottet i sitt över propositionen nr 233 till 1933 års riksdag angående indragning av viss personal vid domänverket m. m. avgivna, av riksdagen godkända utlåtande nr 1 förutsatt, att rekrytering från domänverket komme att äga rum i samma utsträckning, som utökning skedde av antalet då befintliga befattningar

hos skogsvårdsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens och Kopparbergs län, varjämte Kungl. Maj:t i anslutning därtill uttalat, att vid tillsättande i övrigt av befattningar inom dessa skogsvårdsstyrelser i tävlan med övertalig personal inom domänverket endast borde ifrågakomma hos skogsvårdsstyrelse årsanställd personal.

Av handlingarna från denna tid — exempelvis en underdånig framställning från skogsvårdsstyrelsen i Kopparbergs län den 29 december 1933, varå nådigt beslut meddelades den 19 januari 1934, och en liknande skrivelse från skogsvårdsstyrelsen i Västerbottens län — framgår ävenledes, att då av direktiven berörda skogsvårdsstyrelser, ehuru väl kvalificerade personer funnos hos styrelserna anställda, likväl hos Kungl. Maj:t begärde särskilt tillstånd att å vissa tjänster få utnämna sina egna befattningshavare. Ur den formulering Kungl. Maj:ts beslut i dessa fall givits, synes också, enligt styrelsens mening, kunna utläsas, att Kungl. Maj:t upptagit ärendena till saklig prövning.

Vid fördelning av anslaget till skogsvårdens befrämjande för innevarande budgetår har Kungl. Maj:t i nådigt brev till statskontoret den 21 juli 1937 framställt en liknande erinran som den ovannämnda beträffande, bland annat, skogsvårdsstyrelsen i Jämtlands län. Ehuru ordalagen i denna senare erinran givits en annan formulering, finnes, enligt domänstyrelsens mening, intet i vare sig den kungl. propositionen eller i jordbruksutskottets utlåtande eller i riksdagsbehandlingen i övrigt, som tyder på att någon förändring i sak åsyftats i nu förevarande fall. Formuleringen, som direkt ansluter till ett uttalande av departementschefen i propositionen nr 204 till 1937 års riksdag, är sålunda nästan exakt lika med föredragande departementschefens uttalande i propositionen nr 233 till 1933 års riksdag. Ej heller ur skogslagkommissionens betänkande eller ur de däröver avgivna yttrandena synes något dylikt kunna utläsas. Tvärtom har exempelvis statskontoret i första hand förordat sådana anordningar, att den övertaliga domänverkspersonalen, eventuellt efter ansökning, bereddes tjänstgöring hos skogsvårdsstyrelserna. Styrelsen håller för sin del alltså före, att bestämmelsen om företräde för domänverkets personal i avsikt att nedbringa kostnaderna för statsverket allt fortfarande äger giltighet, i förevarande fall beträffande två av de tre ledigförklarade befattningarna.

Därest den ändrade formuleringen i sistnämnda nådiga brev likväl skulle innebära, att en viss lättnad för skogsvårdsstyrelsen nu avsetts i förhållande till de tidigare direktiven, synes det dock domänstyrelsen otvetydigt, att åtminstone jämställdhet vid bedömningen åsyftats mellan sökande från domänverket å ena sidan och från skogsvårdsstyrelse å andra sidan. Vore icke detta senare fallet, skulle nämligen domänverkspersonalen överhuvud taget svårigen kunna beredas en av statsmakterna ur besparingssynpunkt förutsatt möjlighet att med framgång kunna konkurrera om befattningar av nu ifrågavarande slag. En given förutsättning vid avgörandet av ett ärende som det nu förevarande är således, att domänverkspersonalens föregående tjänstgöring i det allmännas tjänst tillmätes minst samma värde som tjänstgöring

hos skogsvårdsstyrelse. Denna princip synes också genomgående ha följts av vederbörande skogsvårdsstyrelser vid tillsättandet av nytillkomna befattningar i samband med indragningarna år 1933 av personal inom domänverket.

I nu förevarande fall synes skogsvårdsstyrelsen i Jämtlands län ha tillmätt skogsvårdsstyrelsetjänstgöring ett avsevärt högre värde, varom under förutsättning av fri och öppen tävlan intet är att säga, men vilket i föreliggande tvångsläge icke torde överensstämma med innebörden i givna direktiv. Av skogsvårdsstyrelsens, remissakten bifogade protokoll den 24 september 1937 framgår ävenledes, att skogsvårdsstyrelsen gjort en jämförelse mellan sina egna två i merithänseende främsta tjänstemän och de tre enligt skogsvårdsstyrelsens beräkningar främsta bland de sökande från domänverket. Därefter har skogsvårdsstyrelsen jämfört sin egen tredje man, icke med de två främsta från domänverket utan med det tredje namnet bland domänverkspersonalen. Oavsett det värde, som i det enskilda fallet tillmätts olika slag av tjänstgöring, kan ju en dylik metod knappast betecknas som tillfredsställande ur objektiv synpunkt. Av remissakten tillhörande handlingar framgår också, att även skogsvårdsstyrelsen ur meritsynpunkt placerat assistenten Bristulf efter klaganden Mebius. Styrelsen kan därför icke undgå att finna, att därest ärendet handlagts i enlighet med direktiven åtminstone Mebius bort före Bristulf ifrågakomma till en av de sökta befattningarna.

I detta sammanhang torde det även erbjuda ett visst intresse att konstatera, att Mebius — i likhet för övrigt med flera bland de sökande domänverkstjänstemännen — icke alltför kort tid varit anställd hos skogsvårdsstyrelse. Därjämte har han under ett flertal säsonger verkställt utsyningar enligt lappmarkslagen, en verksamhet, som nära överensstämmer med arbetet inom skogsvårdsstyrelserna men däremot ligger domänverkets förvaltande uppgifter mera fjärran. Den andre av de båda klagandena har bland annat tjänstgjort ett flertal år å de skogar, som nu övergått till skogsvårdsstyrelsens administration. Även här gäller det tjänstgöring, som nära anknyter till skogsvårdsstyrelseverksamhet, med direkt kontakt med ett stort antal enskilda skogsägare inom berörda områden, där skogsvårdsstyrelsens egna tjänstemän hittills icke haft sin tjänstgöring förlagd.

Då såväl assistenten Bristulf som skogsvårdsstyrelsen och centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund tämligen utförligt uppehållit sig vid de särskilda meriter, den förstnämnde i motsats till de sökande domänverkstjänstemännen förskaffat sig till följd av genomgången fortbildningskurs i skogsdikning, får domänstyrelsen något beröra denna sida av saken. Det synes styrelsen därvid å ena sidan obestriddigt, att en viss vikt måste tillmätas den formella kompetens att handlägga syneförrättningar rörande vissa företag enligt 7 kap. vattenlagen, vartill en genömgång av sagda kurs giver behörighet. Å andra sidan torde man, enligt styrelsens mening, icke böra överdriva det rent sakliga värde en kurs på 15 dagar kan anses ha i förhållande till en 4-årig högskoleutbildning och därpå följande mångårig praktisk tjänstgöring. Vid anställningarna år 1933 av domänverkstjänstemän i skogsvårds-

styrelsetjänst synes ej heller någon avgörande vikt ha lagts vid en genomgången kurs av nu ifrågavarande slag, då av de nyanställda 14 tjänstemännen endast 3, därav 1 till dikningsledare utnämnd, erhållit denna utbildning. Därjämte lär skogsvårdsstyrelsen även i fortsättningen vara oförhindrad utnyttja Bristulfs arbetskraft bland annat inom de specialområden, där denne särskilt meriterat sig.

Av ovanstående torde framgå att domänstyrelsen icke anser, att de båda olika tolkningar, som berörda skogsvårdsstyrelser å ena sidan år 1933 — med, som det vill synas styrelsen, Kungl. Maj:ts godkännande — och å andra sidan år 1937 givit direktiven, samtidigt kunna vara riktiga. Styrelsen håller därför för sin del före, att skogsvårdsstyrelsen i Jämtlands län i nu förevarande fall icke följt de av Kungl. Maj:t med riksdagens medgivande utfärdade direktiven och att således villkoren för åtnjutande av det skogsvårdsstyrelsen tilldelade beloppet från anslaget till skogsvårdens befrämjande icke äro uppfyllda. Under sådana förhållanden lär anledning föreligga för ärendets återupptagande till behandling. Styrelsen får därför hemställa, att Kungl. Maj:t ville i så måtto bifalla de av e. o. assistenterna Mebius och Eriksson anförda besvären, att ärendet återförvisas till skogsvårdsstyrelsen i Jämtlands län för förnyad prövning.'

Genom beslut den 20 maj 1938 fann Kungl. Maj:t — på föredragning och hemställan av statsrådet Pehrsson Bramstorp — Mebius' och Erikssons besvär icke föranleda någon vidare åtgärd.

b)

Över skogsvårdsstyrelsens i Jämtlands län beslut att vid tillsättande av e. länsskogvaktare förbigå honom anförde Carl Bäckman, Svenstavik, besvär hos Kungl. Maj:t. Han yttrade bl. a.:

'Bifogade tjänstgöringsbetyger och meritförteckning torde tillfyllest visa, det jag en längre tid tjänstgjort vid domänverket, huvudsakligen å skyddskogarna, och då jag dessutom placerats i första förslagsrummet är det mer än märkligt, det skogsvårdsstyrelsen vid tillsättandet av befattningarna uraktlåtit iakttaga de tydliga föreskrifter, som i anledning av omorganisationen utfärdats av riksdagen och Kungl. Maj:t. Säkerligen ha dessa föreskrifter utformats med hänsyn till det rättsvidriga i att äldre, välmeriterade tjänstemän vid domänverket skulle ställas utan försörjningsmöjligheter och med tanke på att yngre anställda under alla hänseenden så småningom kunna erhålla befördran. Under hänvisning till förestående anhålles i underdånighet det Eders Kungl. Maj:t måtte upphäva skogsvårdsstyrelsens beslut samt förelägga styrelsen att vid tillsättande av befattningarna följa de av Kungl. Maj:t givna föreskrifterna.'

Över besvären anförde centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund i skrivelse den 25 februari 1938 bl. a.:

'Av vad i målet blivit upplyst kan centralrådet icke finna annat, än att skogsvårdsstyrelsen i Jämtlands län vid utseendet av befattningshavare till omförmälda tjänster hos styrelsen förfarit lagligt och helt i överensstämmelse

med ifrågavarande direktiv. Med hänsyn härtill får centralrådet avstyrka bifall till klagandens hemställan om ärendets återförvisning till skogsvårdsstyrelsen för förnyad prövning. Vad härefter angår klagandens alternativa anhållan, att Eders Kungl. Maj:t måtte förhjälpa honom till hans rätt och upphäva skogsvårdsstyrelsens ifrågavarande beslut, anser centralrådet, med stöd av vad ovan blivit anfört ävensom av Kungl. Maj:ts beslut den 25 april 1930 angående besvär i fråga om utseende av länsjägmästare hos skogsvårdsstyrelsen i Gävleborgs län, att ett dylikt yrkande icke i förevarande ordning kan upptagas till prövning. Under åberopande av vad sålunda anförts får centralrådet i underdånighet hemställa, det ifrågavarande besvär måtte av Eders Kungl. Maj:t lämnas utan avseende.'

Domänstyrelsen anförde i skrivelse den 14 mars 1938: 'I underdånigt utlåtande den 28 januari 1938, till vilket domänstyrelsen får hänvisa, angående av e. o. assistenterna G. Eriksson och G. Mebius anförda besvär över skogsvårdsstyrelsens i Jämtlands län beslut den 24 september 1937 rörande tillsättandet av en distriktsjägmästarbefattning har styrelsen angivit sin principiella uppfattning i frågor av nu förevarande art. Styrelsen får därutöver anförda *dels* att samtliga tre av skogsvårdsstyrelsen i Jämtlands län nu tillsatta extra länseskogvaktarbefattningar äro att anse som en ökning av antalet befattningar hos skogsvårdsstyrelsen på grund av arbetsuppgifter, som övertagits från domänverket, *dels* att klaganden i egenskap av extra kronojägare tillhör domänverket och såsom sådan kunnat tillerkännas avskedsersättning.

Då klaganden synes vara de å ifrågavarande befattningar förordnade överlägsen beträffande tjänstemeriter och den omständigheten, att hans ålder överstiger 35 år, icke i detta sammanhang bort utgöra hinder för hans antagande, får styrelsen, under förutsättning att den sena tidpunkten för besvärens ingivande icke anses lägga hinder i vägen för ett bifall till desamma, tillstyrka, att ärendet återförvisas till skogsvårdsstyrelsen för förnyad prövning.'

Genom beslut den 20 maj 1938 fann Kungl. Maj:t — på föredragning och hemställan av statsrådet Pehrsson Bramstorp — besvären icke föranleda någon vidare åtgärd.

*

Av handlingarna framgår, att minst två av de ledigförklarade distriktsjägmästartjänsterna och samtliga tre extra länseskogvaktartjänster tillkommit som en direkt följd av överflyttandet på skogsvårdsstyrelsen av arbetsuppgifter, som övertagits från domänverket. Samtliga dessa tjänster tillhörde alltså den kategori av befattningar, för vilka det ovan omhandlade särskilda ansökningsförfarandet bort tillämpas.

Utskottet delar den uppfattning, som bl. a. domänstyrelsen uttalat, att, därest här omhandlade utnämningsärenden hade handlagts i enlighet med direktiven för statsbidragens utgående, åtminstone e. o. assistenten G. Mebius och extra kronojägaren Carl Bäckman bort ha erhållit sökta befattningar.

Samtliga sex tjänster tillsattes nu med skogsvårdsstyrelsens egna befattningshavare.

Å vissa håll synes den meningen vara rådande, att statsmakterna med sina direktiv icke velat sträcka sig längre än att ansökningsrätten skulle begränsas på angivet sätt men att skogsvårdsstyrelsernas handlingsfrihet vid själva tjänstetillsättningen däremot alltjämt skulle vara fullständigt obunden och styrelserna alltså icke ha någon som helst skyldighet att vid utnämningarna ta hänsyn till de f. d. domänverkstjänstemännens meriter m. m. Denna mening synes utskottet orimlig.

Med stöd av vad utskottet sålunda anfört och under framhållande dessutom av att, även om meningarna eljest kunna vara delade om Kungl. Maj:ts rätt att ingripa i skogsvårdsstyrelses utnämningar, Kungl. Maj:t under alla förhållanden måste anses ha befogenhet tillse, att av statsmakterna särskilt meddelade direktiv följas, har utskottet i likhet med bl. a. domänstyrelsen ansett, att här omhandlade utnämningsärenden bort av Kungl. Maj:t återförvisas till skogsvårdsstyrelsen för förnyad prövning.

På grund av vad sålunda uttalats har utskottet beslutat anmärkning mot föredragande departementschefen, statsrådet Pehrsson Bramstorp, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.»

b) Yrkanden om omförmälanden.

XII.*

av herr *Gustaf Adolf Björkman*, som yrkat, att utskottet, i anledning av vad utskottet uppmärksammat vid handläggning av ovan under XI intagna, av herr *Lundqvist* anmärkta utnämningsärenden, skulle bringas till riksdagens kännedom, att utskottet funnit, att anstalter bort träffas i syfte att direktiven för statsbidrags utgående till skogsvårdens befrämjande erhöles sådan avfattning att, i avsikt att kostnaderna för statsverket nedbringades, ett bestämt företräde vid besättande av befattningar hos skogsvårdsstyrelserna skulle säkerställas för domänverkets personal.

XIII.**

(Protokoll över utrikesdepartementsärenden den 4 januari 1939.)

av herr *Hellberg*, som ansett, att utskottet bort under C såsom punkt 2 göra följande omförmälan:

* Vid behandlingen av förevarande ärende hava närvarit samma medlemmar av utskottet som vid behandlingen av reservationsanmärkningen XI.

** Närvarande vid behandlingen av förevarande ärende: Herrar *Hallén*, *Anton Pettersson*, *Strömberg*, *Gustaf Adolf Björkman*, *Källman*, *Björck*, *Karl August Johanson*, *Karl Bodin*, *Anders Andersson*, *Hagström*, *Härdin*, *Fast*, *Andersson* i *Ovanmyra*, *Vougt*, *Eriksson* i *Toftered*, *Hällgren*, *Fält*, *Hellberg*, *Nolin* och *Annér*.

»Utskottet har iakttagit, att i det statsrådsprotokoll, som förts med anledning av Kungl. Maj:ts beslut av den 4 januari 1939 att i den i § 56 R. O. stadgade ordning göra riksdagen meddelande i viss fråga av sådan beskaffenhet som i sagda § avsetts, ej finnes angivet, vilken fråga Konungen funnit vara av den vikt att böra meddelas riksdagen inför lyckta dörrar. Ej heller finnes till protokollet ifråga eller till något senare protokoll såsom bilaga någon avskrift av innehållet i detta meddelande.

Enligt vad utskottet inhämtat har man härvid följt praxis.

Det synes emellertid utskottet värt att taga under övervägande, om ej ändring bör ske i hitills tillämpad praxis. Då statsrådsprotokollen sakna varje uppgift både om frågans art och meddelandets innehåll, och då ej heller riksdagsprotokollen härutinnan lämna någon som helst upplysning, finnes för framtida forskning ingen tillgång till autentiska dokument. Det är visserligen ej uteslutet, att i kritiska tider ett dylikt meddelande kan behöva avse händelser, som inträffat kanske timmarna närmast före sammanträdet, och att det därigenom omöjliggöres att anförandet ifråga i definitiv form föreligger redan vid det tillfälle, då Kungl. Maj:t fattar sitt beslut om meddelande till riksdagen. Då emellertid R. O. § 56 uppenbarligen avser att meddelandet, som ju skall vara likalydande i båda kamrarna och som till och med kan frambäras av olika statsråd i de skilda kamrarna, skall vara skriftligen avfattat, möter ju intet hinder för att den definitiva avfattningen intages i ett senare statsrådsprotokoll.

Då vidare tillkomsten av Konungens meddelande förutsätter en konnotation av vederbörande statsråd, synes det ligga i sakens natur att texten till meddelandet som bilaga fogas till protokollet. Ett motsatt förfaringssätt gör den konstitutionella ansvarigheten för föredragande statsrådet illusorisk. Vederbörande statsråd bör dessutom inför historien kunna redovisa, vad han i kritiska tider å Konungens vägnar anfört i frågor som kunna vara av yttersta vikt för nationen. Då dylika hemliga sammanträden, som ju kunna avse ej blott utrikespolitiska utan även inrepolitiska frågor, alltid behandla frågor av största vikt, synes det utskottet betänkligt att fortsätta nu gällande praxis.

Utskottet anser sig därför böra uttala önskvärdheten av att för framtiden i liknande fall i statsrådsprotokollet angives, vilken fråga som avses, och att som bilaga till något statsrådsprotokoll fogas en bestyrkt avskrift av meddelandet.»